

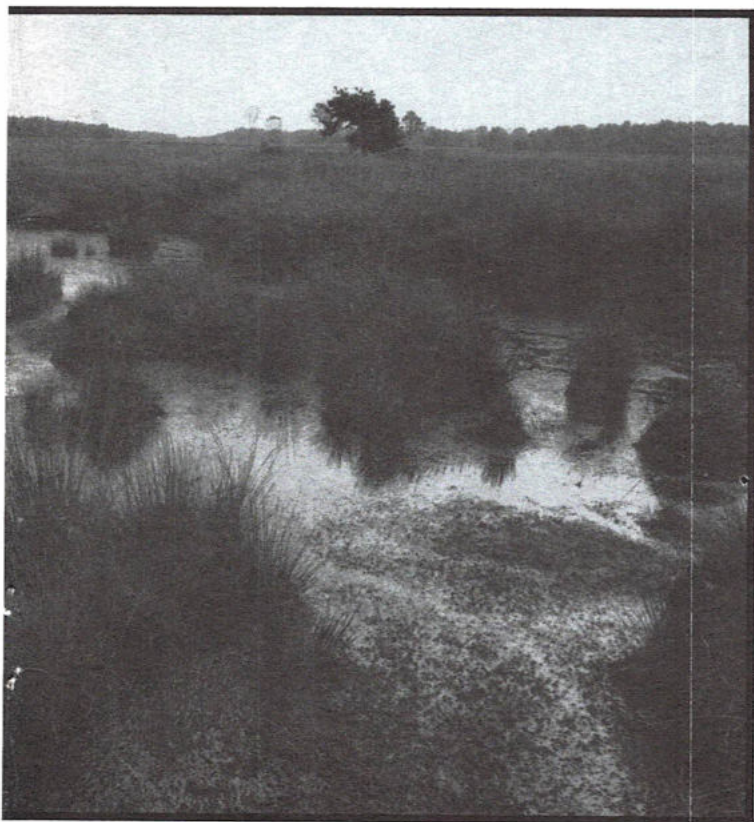

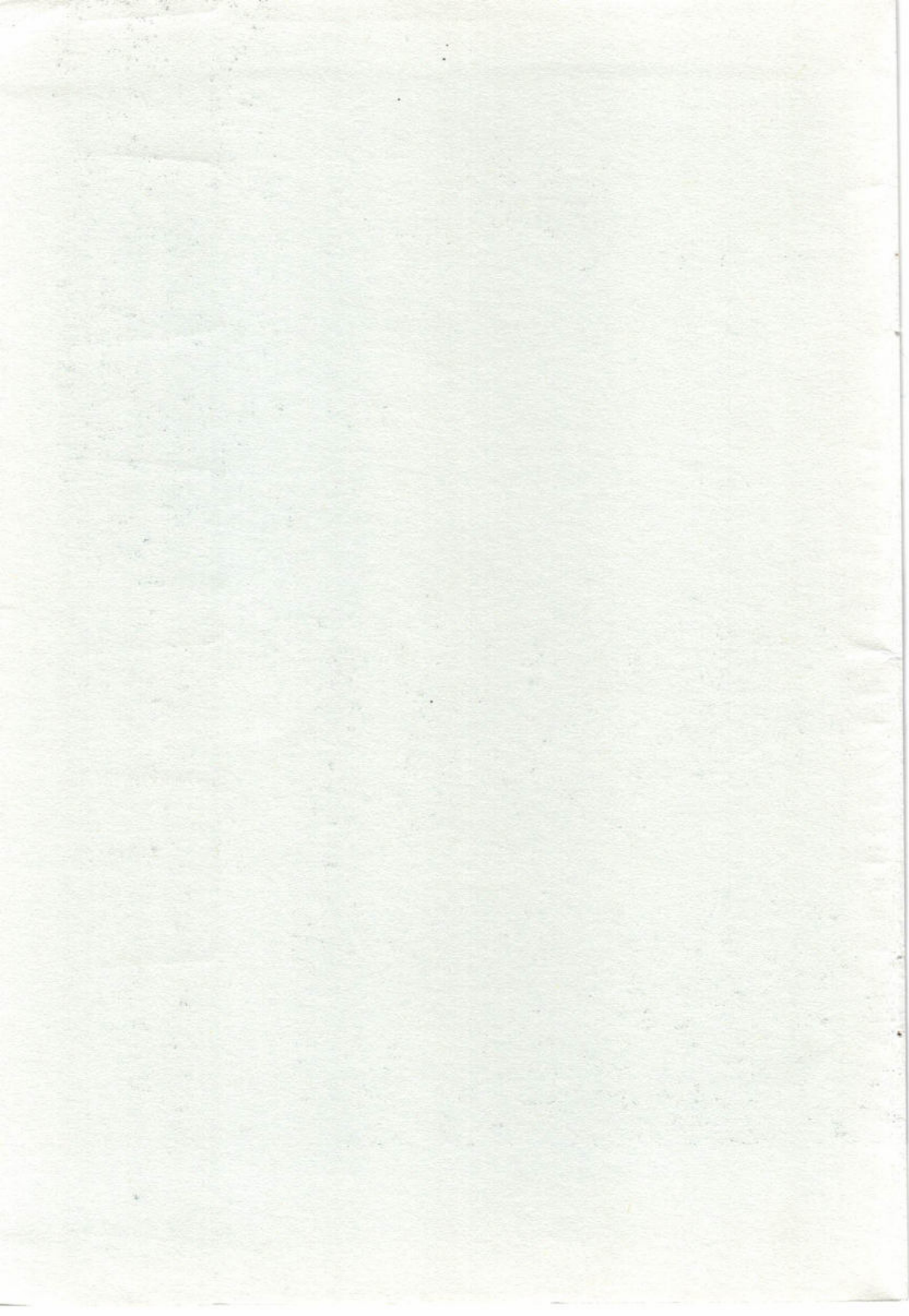
Werkgroep Behoud De Peel

Deurne

1993

Jaarverslag

Jaarverslag 1993

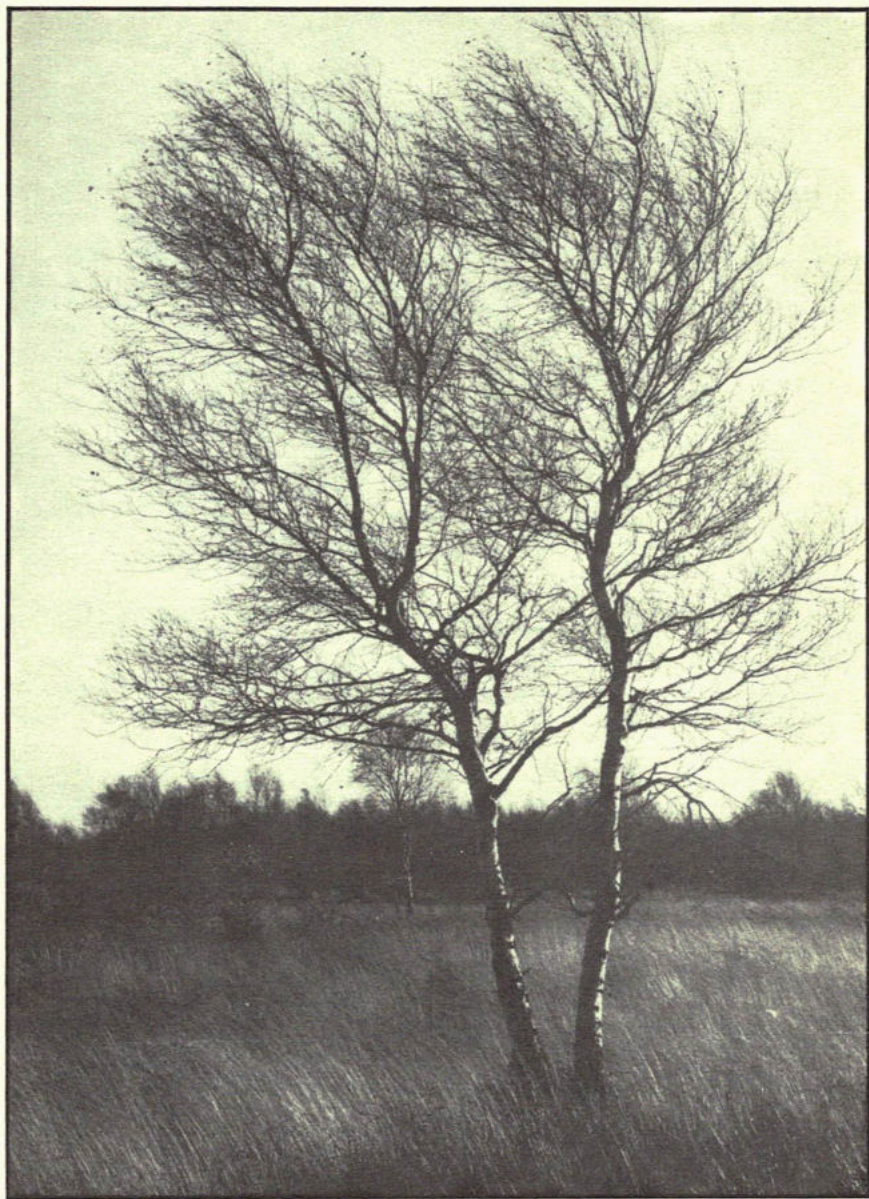
Nieuwe avonturen van Werkgroep Behoud de Peel

Chris Bartels, Hans Joosten & Frans Swinkels (red.)

"Soms dacht Johan Clemme wel eens, of hij er wel goed aan gedaan had om deze wildernis voor de mens te ontsluiten. Hij had het land lief omdat z'n leven begon te bloeien, toen hij het aanschouwde. Hij had het land lief om zijn weemoed en z'n armoed. Hij had het lief om de geheimen van z'n bodem, de verzonken wereld van planten, bomen en beesten. Hij had het land lief om zijn wijde hemel.

Na hen, al de geslachten, die er leefden, had hij lief. Hij wist dat ook onder hen velen waren, die alleen in het veen konden leven en overal elders ongelukkig zouden zijn. In hun stille gezichten herkende hij zichzelf."

Aar van de Werfhorst, 1945. De Winterkraaien.

Inhoud

1 Inleiding	5
2 Organisatie	7
2.1 Doelstelling en korte geschiedenis van de Werkgroep	7
2.2 Organisatievorm van de Werkgroep	8
2.3 Contacten met andere organisaties	8
2.3.1 Milieufederaties	8
2.3.2 Gemeenten	8
2.3.3 JAPI	9
3 Financiën	11
3.1 Inleiding	11
3.2 Subsidies	11
3.3 Financieel jaaroverzicht 1992 en 1993 en begroting 1994	12
4 Voorlichting, educatie en public relations	13
4.1 Logo	13
4.2 Project De Verheven Peel	13
4.3 Symposium n.a.v. 15-jarig bestaan	14
4.4 Uitdragen van beleid en visie	16
5 Hindervet/Wet Milieubeheer	17
5.1 Inleiding	17
5.2 Ammoniakbeleid WBdP	18
5.3 Brabants en Limburgs Ammoniakbeleid	19
5.4 Interimwet Ammoniak en Veehouderij	21
5.5 Het van rechtswege vervallen van hinderwetvergunningen	22
5.6 Wet Milieubeheer	23
5.7 Glastuinbouw en milieuvergunning	24
5.8 Bezwaren en beroepen per gemeente	25
5.9. De zaak Hegger	27
6 Natuurbeschermingswet	29
7 Planologie	31
7.1 Inleiding	31
7.2 Het beleid op internationale schaal	31
7.3 Het beleid op nationale schaal	32

7.4	Het beleid op provinciale schaal	34
7.4.1	<i>Noord-Brabant</i>	34
7.4.2	<i>Limburg</i>	34
7.4.3	<i>De Verheven Peel</i>	35
7.4.4	<i>De Grootte Peel</i>	37
7.5	Het beleid op gemeentelijke schaal	39
7.5.1	<i>Bakel</i>	39
7.5.2	<i>Deurne</i>	39
7.5.3	<i>Asten</i>	40
7.5.4	<i>Venray</i>	41
7.5.5	<i>Horst</i>	41
7.5.6	<i>Sevenum</i>	42
7.5.7	<i>Helden</i>	43
7.5.8	<i>Meijel</i>	43
7.5.9	<i>Heythuysen</i>	44
7.5.10	<i>Nederweert</i>	44

8	Beheer en verwerving	47
8.1	Algemeen	47
8.2	Dassen	47
8.3	Kanalen	47
8.4	Verwerving van gronden	48
8.5	Beheer door onze Werkgroep	48
8.6	Beheer van de Grootte Peel	50

9	Publicaties in 1993	51
---	---------------------	----

1 Inleiding

Voor het derde jaar op rij verschijnt hiermee het externe Jaarverslag van de Werkgroep Behoud de Peel. Dit jaarverslag heeft als doel inzicht te geven in de belangrijkste zaken, waarmee we ons in 1993 bezig hebben moeten houden. De activiteiten van de Werkgroep zijn zo veelzijdig en veelvuldig, dat je als buitenstaander makkelijk het overzicht verliest. Dat gebeurt ons nog wel ooit. Daar komt nog bij, dat de media niet altijd even samenhangend, en soms zelfs onjuist, over onze doelstellingen en activiteiten rapporteren.

Dit jaarverslag is bedoeld voor iedereen die zich voor ons en voor de Peel interesseert. Een speciale plaats in ons hart hebben onze begunstigers en de instellingen die ons subsidiëren, onze informanten en sympathisanten. Deze mensen en instanties maken het ons moreel, technisch en financieel mogelijk dat we met succes voor de Peel kunnen blijven knokken. Een andere belangrijke groep zijn de personen en organisaties die rechtstreeks met ons te maken hebben: particulieren tegen wie we procedures hebben lopen, overheden wiens beleid we kritisch volgen en proberen te beïnvloeden, belangenorganisaties wier belangen niet altijd parallel lopen met de onze.

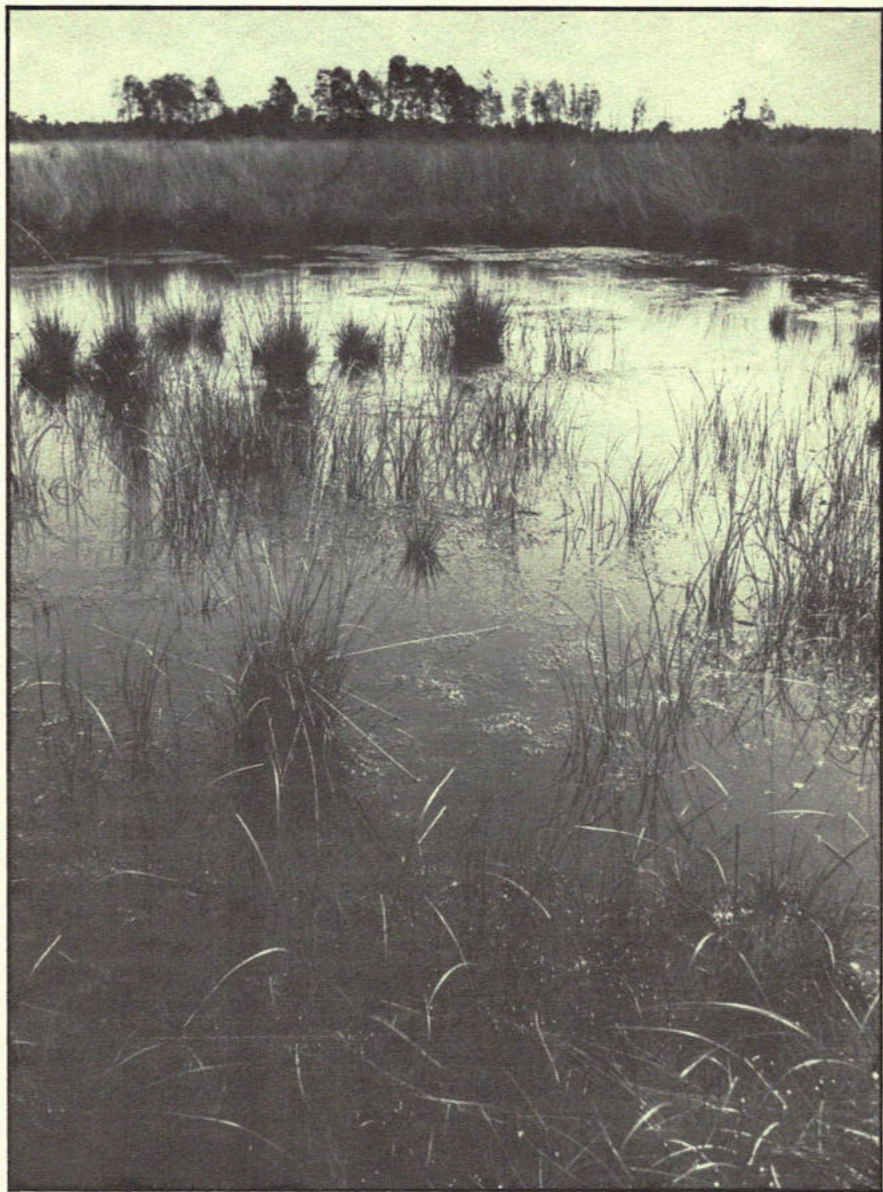
Al deze groepen willen we laten zien wie we zijn, wat we doen en waarom we dat doen. Verdere vragen beantwoorden we graag, en voor kritische opmerkingen staan we altijd open.

Deurne, 2 augustus 1994.

*Stichting Werkgroep Behoud de Peel
Hans Joosten (algemeen secretaris)
Beatrixstraat 24
5761 AT Bakel*

P.S. Onze financiële situatie is kritiek: ten gevolge van de enorme verhoging van de griffierechten balanceren wij voortdurend op de rand van de financiële afgrond. Steun daarom, als je kunt, ons werk ook financieel: elke gift is welkom en wordt tot de laatste cent benut om de Peel veilig te stellen en nieuwe kansen te geven.

giro 5356520 ter name van Stichting Werkgroep Behoud de Peel, Deurne.

2 Organisatie

2.1 Doelstelling en korte geschiedenis van de Werkgroep

De Werkgroep Behoud de Peel is een onafhankelijke vrijwilligersorganisatie, die zich richt op behoud en herstel van de natuur- en cultuurwaarden van het Peelgebied, vooral met betrekking tot "hoogveen". In november 1978 werd de Werkgroep opgericht om verdere veenafgravingen in de Deumese Peel tegen te houden. Spoedig breidden onze werkzaamheden zich uit tot alle Peelrestanten.

Aanvankelijk hield de Werkgroep zich vooral bezig met het tegengaan van heel directe bedreigingen. Grote delen van de Peel waren toen in vervening, de regionale vuilstortplaats bevond zich midden in de Peel, aanpalende boeren ploegden nog jaarlijks een nieuw stuk natuur om en de gemeente Deurne had het voornemen om planmatig honderden hectaren moerasgebied te ontginnen tot landbouwgrond. Mede door onze inspanningen werden deze bedreigingen stopgezet of afgewend.

Omdat een papieren beschermingsstatus onvoldoende garantie biedt voor het behoud van de natuurwaarden, werd vanaf 1980 daadwerkelijk beheerswerk verricht. Onze vrijwilligers hebben sindsdien honderden dammen gelegd, tienduizenden bomen gekapt, graslanden gehooïd en het begrazingsbeheer met koeien en schapen begeleid. Deze werkzaamheden breiden zich nog steeds uit.

Begin jaren tachtig werd duidelijk dat ook dit "interne beheer" niet volstaat. De onbelemmerde groei van de bio-industrie en de ammoniak-emissie tasten in steeds sterkere mate het voedselarme karakter van de Peel aan. Met de Hinderwet in de hand werden in de daaropvolgende jaren duizenden intensieve veehouderijbedrijven gecontroleerd en meer dan duizend bezwaarprocedures opgestart en voor het overgrote deel gewonnen! Langzamerhand groeide aldus ook bij gemeentelijke en landelijke overheden het besef dat het zo niet verder kon. Wet- en regelgeving werden zodanig aangepast, dat verdere uitbreiding van de ammoniakemissie niet meer mogelijk is. Momenteel wordt er op alle fronten gewerkt aan het terugdringen van de uitstoot.

Een andere "grensoverschrijdende" beïnvloeding bleek gelegen in de waterhuishouding. Hydrologische ingrepen buiten de reservaten leidden tot een voortschrijdende verdroging binnen de Peelgebieden. Vooral rond het Nationaal Park De Groote Peel werd dit conflict duidelijk. Jarenlange discussies, onderzoeken en acties leidden ertoe, dat in 1990 een 2 km-brede "hydrologische bufferzone" rond de Groote Peel werd ingesteld, en dat het "bufferbeleid" een integraal onderdeel werd van het natuurbeschermingsbeleid van de overheid.

Langzamerhand is bij de Werkgroep (en bij de overheden!) het inzicht gegroeid, dat voor instandhouding, herstel en ontwikkeling van de natuurwaarden van de Peel een verregaande beheersing van het totale abiotische systeem van het landschap nodig is, vooral in hydrologisch opzicht. De Werkgroep Behoud de Peel houdt zich daarom al enige jaren bezig met de ontwikkeling van een samenhangende visie op de gewenste en noodzakelijke lange-termijn ontwikkelingen in de Peelstreek. Het eerste integrale project dat daar het gevolg van is, is het Verheven Peel-plan.

2.2 Organisatievorm van de Werkgroep

Zoals gezegd is Werkgroep Behoud de Peel een vrijwilligersorganisatie. De juridische organisatievorm is een Stichting met in 1993 als bestuursleden:

Wim van Opbergen	<i>voorzitter</i>
Frans Swinkels	<i>vice-voorzitter</i>
Hans Joosten	<i>algemeen secretaris</i>
Boena van Noorden	<i>intern secretaris</i>
Eli Beerens	<i>penningmeester</i>
Frans van Geffen	<i>fondsenwerver</i>
Gerrit van Bakel	<i>bestuurslid</i>
Chris Bartels	<i>bestuurslid</i>
Piet Blankers	<i>bestuurslid</i>
Jan van de Kam	<i>bestuurslid</i>
Piet van den Munckhof	<i>bestuurslid</i>
Carlo van Seggelen	<i>bestuurslid</i>

Voorzitter en vice-voorzitter zijn via een banen-pool full-time verbonden aan de Werkgroep. De leden van WBdP werken decentraal. De Werkgroep heeft geen eigen kantoor. Plenaire afstemmingsvergaderingen vinden maandelijks plaats.

Naast de bestuursleden zijn er vele vrijwilligers en informanten die zich inzetten op deelterreinen van de Werkgroep. Een speciaal woord van waardering verdienen onze vrijwilligers die beheerswerk verzetten in de Deurnese en Liesselse Peel, het Zinkske en het Molentje.

2.3 Contacten met andere organisaties

2.3.1 Milieufederaties

Werkgroep Behoud de Peel is lid van de Brabantse Milieu Federatie (BMF) en van de Stichting Milieufederatie Limburg (SML). Deze federaties adviseren de (provinciale) overheid inzake milieubeleid, bevorderen de onderlinge contacten en ondersteunen de aangesloten clubs. WBdP heeft inhoudelijk weinig ondersteuning nodig. Wel vertegenwoordigen we de Federaties in enkele overleg- en adviesituaties. Het contact met de andere milieclubs werd onderhouden in de regiovergaderingen, die eens per kwartaal plaats vinden. De BMF bundelde in het jaar 1993 de groepen uit het landelijk gebied, omdat deze doorgaans dezelfde problemen (verzuring, verdroging, vermessing) tegenkomen. Bij de SML maken wij deel uit van de regio Noord- en Midden Limburg, waar in 1993 ondermeer het voorontwerp streekplan aan de orde kwam.

2.3.2 Gemeenten

Er bestaan op het gebied van de ruimtelijke ordening en de Wet Milieubeheer zeer talrijke ad hoc contacten tussen leden van de Werkgroep en "onze" tien Peelgemeenten, zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau. Daarnaast heeft WBdP zitting in twee begeleidingscommissies voor zogenaamde paraplu-bestemmingsplannen (zie hoofdstuk 7 Planologie).

In 1993 is een structureel (2x per jaar) overleg op gang gekomen met de gemeenten Venray en Asten. In beide gevallen wordt er overlegd met de wethouder van milieu en een delegatie ambtenaren. We vertrouwen erop dat deze vorm van overleg opbouwend zal werken.

2.3.3 Jong Agrarisch Peel Initiatief (JAPI)

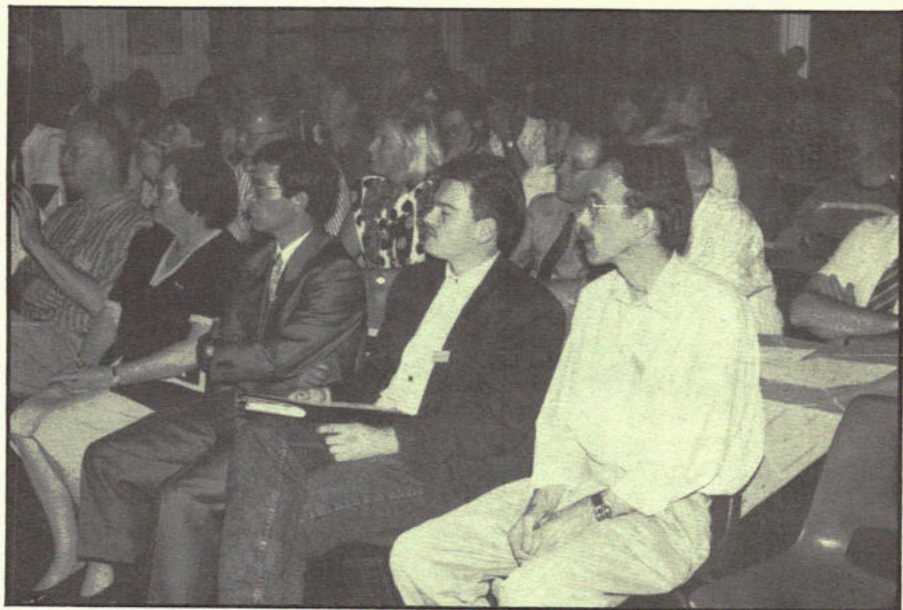
De gesprekken met JAPI zijn in 1993 voortgezet. JAPI is een groep agrarische jongeren van AJK-afdelingen in Brabantse en Limburgse Peelgemeenten. Het belangrijkste doel van WBdP en JAPI is elkaar beter te informeren over wat we doen en wat we van plan zijn. Zeker voor jonge boeren is een gezond milieu van groot belang, omdat daarmee de productiemiddelen (bodem, water, lucht) voor de toekomst veiliggesteld worden. Het moet dus mogelijk zijn op sommige terreinen gemeenschappelijk op te trekken. Wellicht leidt een beter inzicht in elkaars opvattingen ook tot standpunten, die minder ver uit elkaar liggen.

In januari 1993 werd met JAPI gediscussieerd over het *Wateraanvoerplan Grootte Peel*, na een inleiding door de heren Sievers en van Kaathoven van het Waterschap de Aa. Onze bezwaren tegen dit "onnatuurlijke" wateraanvoerplan worden in par. 7.4.4. uit de doeken gedaan.

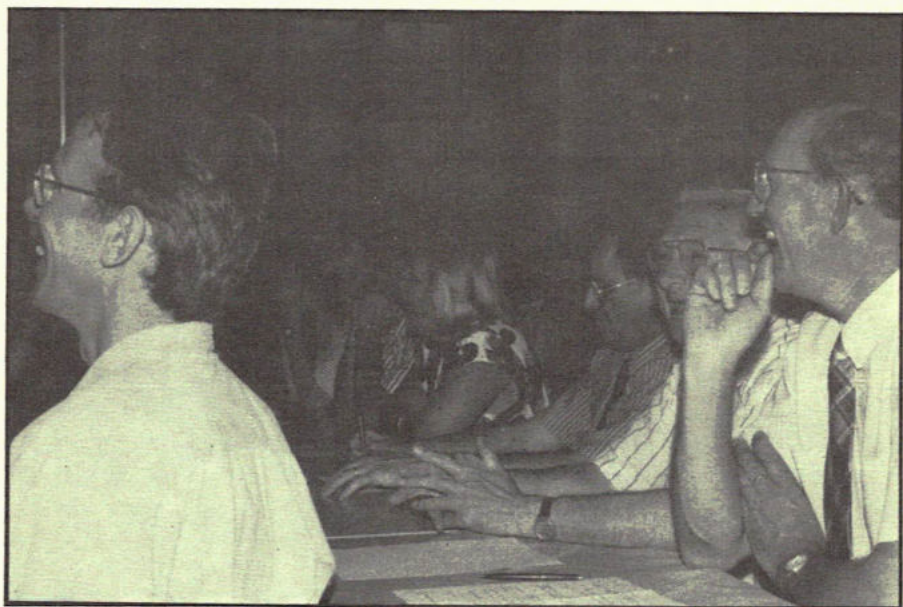
Voorafgaand aan de officiële presentatie werd tweemaal met JAPI gesproken over onze visie "*De Verheven Peel*". JAPI legde de nadruk op een goede financiële regeling voor boeren die beperkingen krijgen opgelegd of zouden moeten vertrekken. Uiteindelijk werd de tekst van de brochure nog iets aangepast en kreeg JAPI spreektijd op ons symposium over de Verheven Peel.

In juni werd met een delegatie van JAPI gesproken over het nieuwe *hinderwet-beleid* van onze Werkgroep. Dit resulteerde in het organiseren van een gemeenschappelijk studievond op 2 november over diervriendelijke huisvesting. Naast de initiatiefnemers waren ook vertegenwoordigd: Milieucoöperatie de Peel, Boerenbond Deurne, Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt, Milieuwerkgroep Bergen, Milieugroep Horst, Mill-jeu en IVN Baarlo-Maasbree. Fred Stouthart van het Bureau TES (Toepassing Emissie-arme Stallen) hield een inleiding over emissie-arme stallen en over allerlei onderzoeksprojecten op het gebied van welzijn van dieren. De discussie spitte zich toe op de vraag of milieugroepen stalontwerpen zullen accepteren, die voldoen aan de welzijnsnorm, maar die niet zoveel ammoniak reduceren als een Groen Label stal. Met WBdP is hierover te praten, maar tot een vervolgspraak is het nog niet gekomen.

Tenslotte maakten wij gezamenlijk een *excursie* naar een varkens-subfokbedrijf (Peter van Rijt, Meijel) en een melkveehouderij (Jan Berkvens, Asten-Heusden). Evenals de gezamenlijke excursie naar de Peel in 1992 leidde dit tot een beter begrip voor elkaars situatie.

Afgeladen volle zaal bij de presentatie van de Verheven Peel (zie par. 4.3).

Uitbundige vreugde: de Verheven Peel is gepresenteerd (zie par. 4.3).

3 Financiën

3.1 Inleiding

1993 was in financieel opzicht een uitzonderlijk jaar: veel bijzondere kosten (symposium, zaak Hegger), maar daarmee samenhangend gelukkig ook extra inkomsten. 1994 ziet er veel somberder uit, en wel door de invoering van de Algemene Wet Bestuursrecht. De regering heeft met deze nieuwe wet ondermeer de "beroeps"-gang naar de Raad van State willen afremmen. De griffierechten worden van *f* 170 verhoogd tot *f* 400. Ook het schorsingsverzoek bij de Raad van State (wordt *f* 400) en een schorsing en een appèl bij de rechtbank (wordt elk *f* 600) worden stukken duurder. Bovendien bestaat het risico dat de verliezende partij wordt veroordeeld tot het betalen van de kosten die de winnende partij gemaakt heeft. Gelukkig hebben wij tot nog toe verreweg de meeste beroepszaken gewonnen (en dat zijn we van plan zo te houden!). Dat betekent dus dat we te zijner tijd (een deel van) de griffierechten wel weer terugkrijgen. Maar omdat de uitspraak vaak een paar jaar op zich laat wachten, zal het toch moeilijk worden om de beroepen te financieren. Bovendien dreigt zo ook het gevaar dat alleen nog maar zaken aangespannen worden, die je zeker denkt te winnen. Op deze manier komt er geen grensverleggende jurisprudentie meer tot stand. En dat was nou juist onze kracht. Werkgroep Behoud de Peel heeft nog getracht het tijt te keren door de leden van de vaste Commissie voor Justitie van de Tweede en de Eerste Kamer op deze onwenselijke situatie te wijzen, maar tevergeefs...

We zullen desondanks trachten onze (uit-)spraakmakende rol te behouden.

3.2 Subsidies

In ons vorig Jaarverslag hebben we uitgebreid verhaald van onze ervaringen met gemeentelijke subsidie-aanvragen in 1992 en begin 1993. Nieuwe schokkende ontwikkelingen dienaangaande deden zich in 1993 niet voor. Venray en Helden verleenden ons trouw onze jaarlijkse subsidie. Van Deurne en Nederweert mochten we een eenmalige (?) bijdrage ontvangen van respectievelijk *f* 1000 en *f* 250 (zie Jaarverslag 1992). Naast giften en schenkingen van particulieren (dank, dank!) zijn subsidies de belangrijkste basis voor de financiële dekking van de activiteiten van de Werkgroep. Wij zijn de instanties en overheden, die ons werk hebben gesteund, daar zeer erkentelijk voor:

Prins Bernard Fonds	<i>f</i>	2.000
Wereld Natuur Fonds		
voor de zaak Hegger		8.640
bijdrage symposium		10.000
bijdrage hinderwetzaken		10.000
bezoek veencongres Uppsala		3.000
Gemeenten:		
Venray (voor '92 en '93)		2.000
Deurne		1.000
Helden		360
Nederweert		250
Totaal subsidies:	<i>f</i>	37.250

3.3 Financieel Jaaroverzicht 1992 en 1993 en Begroting 1994

In onderstaande tabel wordt een financieel jaaroverzicht gegeven over 1992 en 1993 en wordt de begroting voor 1994 gepresenteerd (cijfers in hele guldens).

boekjaar	1992	1993	1994
inkomsten	werkelijk	werkelijk	begroot
giften	16.335	12.803	12.000
schenken	10.739	6.190	9.000
subsidies	2.135	37.250	5.000
restitutie griffierechten	6.660	4.315	3.000
beheersvergoedingen	2.975	7.045	5.000
diversen	1.465	7.555	5.000
Totaal inkomsten	<u>40.249</u>	<u>75.158</u>	<u>39.000</u>
boekjaar	1992	1993	1994
uitgaven	werkelijk	werkelijk	begroot
griffierechten	5.025	7.485	20.000
reiskosten	14.630	14.991	15.000
organisatiekosten	10.158	15.570	15.000
folders en boeken	1.895	2.319	3.000
reservering Peelfonds	5.000		
bijdrage banenpool STAP	8.333	8.000	8.000
symposium		11.040	
zaak Hegger		10.640	
diversen	3.995	124	1.000
Totaal uitgaven	<u>49.036</u>	<u>70.169</u>	<u>62.000</u>

Het financieel tekort over 1992 werd in 1993 ingelopen. Door de toegenomen griffierechten en de onzekerheid over subsidietoekenning hebben we voor 1994 geen sluitende begroting kunnen opstellen. Donaties en subsidies zijn dus niet alleen van harte welkom, maar ook hoogst noodzakelijk om onze activiteiten te kunnen voortzetten.

Giro 53 56 520 Stichting Werkgroep Behoud de Peel, te Deurne.

4 Voorlichting, educatie en public relations

4.1 Logo

Er komt een moment.... dat je denkt dat je een logo nodig hebt. Bij ons viel dat toevallig (?) in het jaar dat wij op onze interne maandelijks agenda het punt "voorlichting en educatie" aanvulden met "public relations". Een sympathisante van onze Werkgroep, Marian Jonker, ontwikkelde in zeer korte tijd een prachtig logo voor ons. Het symboliseert in de vormgeving van de letters de dynamiek van ons werk en beeldt in de achtergrond ons werkterrein uit. De tijdsdruk, die wij haar oplegden, had te maken met de hierna beschreven gebeurtenissen.

4.2 Project De Verheven Peel

Sinds eind jaren tachtig zijn we bezig geweest met de ontwikkeling van een wetenschappelijk goed-doortimmerde visie op het Deurnese-Peel/Maria-Peel-complex. Ons 15-jarig jubileum leek ons een goede gelegenheid om die ideeën aan een groot publiek te presenteren. De leraar uit ons midden, Piet Blankers, nam het op zich de visie voor dit doel te bewerken. Het Wereld Natuurfonds (financiën), Jan van de Kam (foto's), Mignon van den Wittenboer (vormgeving) en Carlo van Seggelen (figuren) hielpen hem om er een fraaie publicatie van te maken.

Deze brochure "De Verheven Peel" is (nog steeds!) in de regionale boekhandels te koop, maar kan ook verkregen worden door f 10,- over te maken op giro 5356520 t.n.v. penningmeester WBDP te Deurne, onder vermelding van "Toezending De Verheven Peel".

De publicatie is een eerste stap van een voorlichtingscampagne, waarmee de visie aan belanghebbenden en beleidsmakers wordt uitgedragen. Wij hebben voor dit voorlichtingsproject subsidie aangevraagd, omdat het onze draagkracht teboven gaat. We hopen er in het volgende jaarverslag over te kunnen berichten.

De Verheven Peel

De "Verheven Peel" is een door de Werkgroep Behoud de Peel uitgebrachte ontwikkelingsvisie voor de Deurnese Peel/Mariapeel en omgeving. De bedoeling is dat de nu nog afzonderlijke natuurgebieden in de toekomst aan elkaar groeien. In het centrale deel moet een 1500 ha groot wildernisgebied ontstaan, waar de natuur zich ongestoord kan ontwikkelen. Hier zullen zich boomloze voedselarme venen, moerassen en plassen, maar ook bossen en struwelen ontwikkelen. De invloed van de mens wordt teruggedrongen tot die van een waarmemer.

In de hoogste delen van de "Verheven Peel"

(het Mariaveen en de Marisberg) wordt een 900 ha groot open heischraal savanneland-schap nagestreefd. Deze delen dienen als de "hydrologische motor" van het gebied. Hier vindt namelijk inzigging van regenwater plaats, dat vooral op de flanken als kwelwater weer te voorschijn komt. Op die 3500 ha grote flanken liggen een aantal Peelrestanten, waar gestreefd wordt naar handhaving en versterking van de typische peelkenmerken openheid, vochtigheid en voedselarmoede. Daarnaast liggen er uitgestrekte vochtige graslanden, waar een aangepast agrarisch beheer gevoerd dient te worden dat gericht is op het ontwikkelen van

schrale (blauw)graslanden met ook een grote waarde voor weidevogels. Het "Verheven Peel"-gebied heeft wat betreft geologie, hydrologie en geomorfologie vrijwel ideale kenmerken om zo'n natuurgebied te laten ontstaan. Aan de westzijde ligt de nagenoeg ondoorlatende Peelrandbreuk en aan de zuid- en oostzijde liggen belangrijke waterscheidingen. Verder ligt de ondoorlatende ondergrond dicht aan de oppervlakte. Zo is er als het ware sprake van een "ingegraven badkuip", waarbinnen waterkwaliteit en -kwantiteit goed te beheersen zijn.

Voor het realiseren van het Verheven Peel-plan is het noodzakelijk dat de waterstand

wordt opgezet, dat een aantal landbouwbedrijven verdwijnen en dat gronden met belangrijke natuurwaarden in handen komen van natuurbeschermingsorganisaties. De vereniging Natuurmonumenten, die het plan volledig onderschrijft, is al overgegaan tot het aankopen van enkele tientallen hectaren landbouwgrond op de flanken van het gebied.

Het Verheven Peel-plan is van nationale importantie. Door zijn omvang en de reeds aanwezige en de te ontwikkelen natuurwaarden is een vergelijking met bijvoorbeeld de Grensmaasplannen en het Plan Ooievaar zeker op zijn plaats.

4.3 Symposium t.g.v. 15-jarig bestaan

30 juni 1993: een zonnige zomerochtend in de Dorpstraat van het nog slaperige Meijel. Rood-witte linten rond de parkeerplaatsen voor Hotel de Zwaan verraden dat er iets bijzonders gaat gebeuren. Rond negen uur arriveren de organisatoren van het festijn, de leden van de jubilerende Werkgroep Behoud de Peel, om nog de laatste hand te leggen aan de inrichting van de zaal. Een half uur later beginnen de eerste gasten binnen te druppelen door de zijingang; ze worden verwelkomd met vlaai en koffie. Het zouden er ongeveer 200 worden: ambtenaren van ministeries en provincies, waterschappen, gemeentebesturen, vertegenwoordigers van de plaatselijke boerenstandsorganisaties, van LNO's, NBLF's, professionals en vrijwilligers uit milieu-organisaties. De speciale genodigden en de pers kwamen door de hoofdingang of werden uit de kletsende massa gevist en naar de VIP-room geleid. Daar werden de laatste afspraken gemaakt met de forumleden of werd de persmap doorgenomen.

Om 10 uur sprak Wim van Opbergen het welkomstwoord en gaf de leiding over aan dagvoorzitter Twan Mientjes, journalist van het Dagblad voor Noord-Limburg. Twan was op het laatste moment bereid gevonden de taak van de Burgemeester van Eindhoven, Rein Welschen, over te nemen, die op het Provinciehuis moest trachten grote sommen van de EG binnen te halen. Hans Joosten kreeg het woord en lichtte de hoofdlijnen van De Verheven Peel toe. Iwan Gijsbers, voorzitter van JAPI (Jong Agrarisch Peel Initiatief) kreeg een kwartier voor zijn commentaar. Het viel ons wat tegen. De kern van ons betoog, het wildernisgebied, kon hij wel volgen, maar van de randgebieden bleek hij niet alles begrepen te hebben. Iwan vond dat met het voorgestelde wildernisgebied de Peel wel groot genoeg was en dat wij toch niet "Werkgroep Uitbreiding de Peel" heten. Het wildernisgebied, zoals wij dat voorstellen, omvat echter slechts een deel van de huidige natuurreservaten. De hydrologische beschermingszone daaromheen is alleen al nodig om de **huidige** natuurwaarden voor verdere aftakeling te behoeden. In de randgebieden willen wij juist bestaande natuurreservaten, noodzakelijke bufferzones en kansrijke natuurontwikkelingsgebieden zoveel mogelijk samen laten vallen en elkaar laten versterken. Duidelijk en terecht was wel, dat Iwan boter bij de vis vroeg voor de betrokken

boeren. Mevrouw Jacobs-Aarts, gedeputeerde van Brabant en voorzitter van de NUBL (Nadere Uitwerking Brabant Limburg), was vol lof over de Werkgroep en De Verheven Peel, maar ze hield natuurlijk toch wat politieke slagen om de arm. Luid en duidelijk riep zij op tot samenwerking, want juist in NUBL-verband zou die samenwerking tussen twee ministeries, twee provincies en de mensen uit de streek meerwaarde moeten opleveren. Marian Jonker werd in de bloemetjes gezet vanwege haar logo-ontwerp. En toen dat eenmaal onthuld was, kreeg de auteur van "De Verheven Peel" de gelegenheid het eerste exemplaar aan te bieden aan Dr.Ir. H.P.F. Curfs, Directeur LNO van Limburg. Curfs verontschuldigde staatssecretaris Gabor, die in Den Haag het Structuurschema Groene Ruimte moest presenteren en bood namens het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij zijn gelukwensen aan de jubilerende Werkgroep aan.

Voor de gasten was er tijd voor een kopje koffie, om een luchtje te scheppen in de zon of om een vraag op te schrijven.

Tijdens de forumdiscussie verloochende Twan Mientjes zijn beroep niet: na het doorspelen van de vragen aan de forumleden, vroeg hij na hun antwoord zelf nog een beetje verder door. Wim sloot het symposiumgedeelte af en loodste het publiek de zon in. Herman Betting en zijn mensen kregen zo de kans een Brabantse koffietafel klaar te zetten. Na een geanimeerde lunch vertrokken er drie bussen voor een excursie door het Verheven Peelgebied. In de Mariapeel liepen we wat langzamer dan normaal: we pasten ons aan het schoeisel en de conditie van onze gasten aan. De afsluitende borrel werd door tevreden Werkgroepleden behoorlijk gerekt.

Carnavalslol...

De "krenkende" wagen over de burgemeester hadden de organisatoren wel uit de carnavalsoptocht gehaald. De krant schreef de volgende dag, dat de kwaliteit van de wagens sterk was verbeterd...

Maar in dezelfde krant stonden ook de ingezonden brieven van mensen die schreven "met een beklemmend gevoel en een diepe huivering" gekeken te hebben naar de carnavalsoptocht in Deurne. Een optocht, waarin leden van onze Werkgroep, met naam en toenaam, figureerden. "Poppen die bungelden aan galgen en die onder luid gelach vanaf de wagen werden vernederd. Of een andere pop die achter de wagen werd meegesleurd en daarbij regelmatig werd overgoten met koeiepis."

Onze vice-voorzitter liep ondertussen met een flink aantal hechtingen rond, omdat op carnavalszaterdag een kapotgeslagen bierglas naar zijn gezicht gestoken was door een Liesselse boer die kort tevoren een rechtszaak tegen (n.b.!) de gemeente Deurne had verloren. Zijn (eeneïge, dus bijna identiek uitziende) twee-

lingbroer kreeg de volgende dag abusievelijk plotsklaps klappen op straat. Even later kwam nog een brief binnen van de "Anonieme Groep Razende Agrariërs" waarin we met de dood werden bedreigd. Je begrijpt dat de carnavalslol voor ons een extra dimensie kreeg...

Want, in tegenstelling tot wat mensen soms denken, hebben wij normaliter nauwelijks met zulke uitwassen te maken. O.K., de een of andere "gedupeerde" praat wel eens wat harder tegen ons als ie een pot bier op heeft, en er wordt wel eens aan telefoon gevloekt. Maar de meeste boeren weten ook, dat wij een rechtlijnig en eerlijk beleid proberen te voeren, waarbij wij op de bal spelen en niet op de persoon.

Na een paar weken was de bui weer uit de lucht. We kregen van allerlei kanten een hart onder de riem gestoken, de Liesselse boer bood zijn verontschuldiging aan (wat niet niks is voor een Liesselse boer...), burgemeester Smeets van Deurne verdedigde in de gemeenteraad onze rechten met verve, en het Weekblad van Deurne stelde ons in de

gelegenheid om ons Hinderwetbeleid weer eens duidelijk te maken.

Want een deel van de spanningen tussen boeren en onze Werkgroep komt ongetwijfeld voort uit onwetendheid en onbenul. Zo hadden de jonge Zeilbergse boeren, om hun primitieve gedrag in de carnavalsoptocht te verdedigen, allerlei onjuistheden en onterechte verdachtmakingen geuit aan het adres van de Werkgroep.

Wij functioneren nou eenmaal zo'n beetje als regionale zondebok voor alles wat er in de landbouw mis kan gaan. Als je sommige mensen moet geloven, beheersen wij de internationale prijsvorming, laten wij de varkenspest naar believen uitbreken, en hebben wij meer over het weer te zeggen dan het KNMI. Je zou bijna wensen dat wij een fractie hadden van de macht, die ons soms wordt toegedicht...

4.4 Uitdragen van beleid en visie

In het project Verheven Peel zijn wij begonnen gericht onze visie uit te dragen. Daarnaast hebben wij over andere, soms minder omvangrijke, onderwerpen onze mening gegeven op tal van plaatsen en in tal van media. Hieronder volgt een kleine greep uit deze activiteiten:

- rond Koninginnedag namen wij deel aan een werkbezoek aan de stad Leszno te Polen, waarmee de gemeente Deurne banden onderhoudt. Leszno heeft ernstige milieuproblemen, maar kent daarnaast ook een omvangrijke ecologische landbouw.
- op 13 mei zaten wij in een forum van de Wageningse Studentenvereniging "De Veetelers" over "De Hinderwet een hinderlijke zaak?".
- op 3 juni spraken wij met de landelijk voorzitter van de Socialistische Partij over mestproblematiek en natuurbescherming.
- op 10 juni namen wij deel aan een forum van het CDA-Deurne over "De agrarische sector en haar toekomst".
- op 11 juni waren we, met de Provincie, Landbouwschap en de gemeente Nederweert, in debat over "het omgevingsbeleid met betrekking tot de Grootte Peel" en organiseerden wij een excursie voor studenten Milieukunde van de Universiteit Utrecht.
- op 1 september trokken wij met een groep leerlingen uit Wales de Peel in. Een docent Engels, en tevens fractievoorzitter van het CDA te Horst, zorgde voor een Engelse samenvatting van ons project de Verheven Peel.
- op 9 september werd er een inleiding verzorgd voor 34 buitenlandse studenten van de Europese Landbouwuniversiteiten. De discussie over ons werk en het plan de Verheven Peel werd voorgezet en geïllustreerd tijdens een (bus)excursie.
- op 17 september verzorgden wij een excursie in de Deurnese Peel voor de Griffie van de Provincie Brabant. Al fietsend werd de milieu- en ruimtelijke ordeningsproblematiek doorgenomen.
- een dag later namen wij deel aan een forumdiscussie over cultuur-natuur ter gelegenheid van het 30-jarig bestaan van het IVN Asten-Someren.
- op 30 september was er een excursie van de Centrale Directie Milieu van het ministerie van LNV door de Peel. 's Ochtends werd de verzurings-, vermestings- en verdrogingsproblematiek van de Deurnese Peel besproken en 's middags per fiets bekeken.
- op 27 oktober leidden wij studenten Bedrijfseconomie van de Landbouw Universiteit Wageningen rond. Ammoniakbeleid en ruimtelijke ordening werden aan de orde gesteld.
- op 21 december werd een lezing gehouden voor de Akkerbouwstudieclub Ysselsteyn e.o.

5 Hinderwet / Wet Milieubeheer

5.1 Inleiding

De Hinderwet liep in 1993 op zijn laatste benen; hij werd per 1 maart van dat jaar vervangen door de Wet Milieubeheer. WBdP heeft jarenlang de Hinderwet stelselmatig gebruikt om een toename van de ammoniakneerslag op de Peel tegen te gaan. Dit heeft een indrukwekkende hoeveelheid jurisprudentie opgeleverd, die gebundeld is in het rapport "Injure, Hinderwetjurisprudentie uit de Peel" (Joosten 1993). Maar ook onder het regime van de Wet Milieubeheer blijft teveel ammoniak nog steeds "hinder".

De ministeries van Landbouw en van Milieu hebben in maart 1993 een evaluatie van hun ammoniak-beleid uitgebracht. Men verwacht dat de voor 1994 geplande *gemiddelde* emissiereductie van 30 % t.o.v. 1980 gehaald zal gaan worden. De landelijke doelstelling van 50 % reductie zal landelijk in het jaar 2000 wel bereikt worden, maar in de Peel niet. En nergens in Nederland zal de voor 2000 geformuleerde inspanningsverplichting van 70 % reductie gerealiseerd worden. En dan te bedenken dat in de Peel uiteindelijk een reductie van 90 % gehaald moet worden. Werkgroep Behoud de Peel kan dus nog niet gaan rusten.

Tabel 1: Ontwikkeling veestapel in de 10 werkgemeenten van Werkgroep Behoud de Peel (gegevens: CBS Voorburg).

jaar	rundvee	varkens	kippen
1981		1.093.583	10.356.230
1982	135.520	1.136.685	11.821.360
1983	140.777	1.213.400	10.931.805
1984	143.787	1.314.947	10.950.350
1985	138.085	1.502.038	12.186.010
1986	133.993	1.636.847	12.744.670
1987	133.396	1.750.924	12.915.780
1988	125.939	1.757.947	12.357.850
1989	134.331	1.762.833	12.192.240
1990	141.283	1.810.436	13.035.930
1991	149.517	1.726.280	13.300.670
1992	148.179	1.901.249	13.203.051
1993	139.422	2.015.187	12.287.176

In januari ontstond een kleine rel toen het Centraal Bureau voor de Statistiek de jaarcijfers over 1992 publiceerde. Daaruit (b)leek dat de veestapel in de Peel zeer aanzienlijk was gegroeid: in onze tien Peelgemeenten zou het aantal varkens in één jaar tijd met 175.000 stuks zijn gestegen (zie tabel 1), en alleen al in Heythuysen zouden er in 'n jaar 800.000 kippen bijgekomen zijn.

Dat kon natuurlijk niet waar zijn: in de afgelopen jaren hadden wij alle nieuwvestigingen en uitbreidingen aangevochten en bijna altijd met succes. Het bleek dat de boeren hun metellingen "creatief" invulden, waarschijnlijk om daarmee hun productierechten voor de toekomst veilig te stellen.

De CBS-cijfers bleken daardoor sterk vervuild te worden en geen werkelijke situatie meer weer te geven. Dat is problematisch, omdat die cijfers door de overheid wel gebruikt worden om beleid te maken, bijvoorbeeld met betrekking tot ammoniakdepositie. Wij drongen aan op nader onderzoek naar de reële veestapel, want wat zit er nou wel en wat zit er niet?

5.2 Ammoniakbeleid WBdP

Vanaf 1982 heeft onze Werkgroep bezwaar aangetekend tegen elke uitbreiding van de ammoniakemissie in een zone van 600 m rond de Peelrestanten. In 1987 leidde dit (mede) tot het verschijnen van de eerste Richtlijn Ammoniak en Veehouderij, waarin een zone van 500 m was opgenomen. Sindsdien zijn wij bezwaar gaan maken tegen iedere toename van ammoniakemissie overal in "onze" tien Peelgemeenten. Ook ammoniak van verder weg dan 500 m is namelijk schadelijk voor de Peel. Dit beleid is inmiddels door de tien Peelgemeenten overgenomen. Sommige gemeenten gaan zelfs nog verder en staan geen toename van het aantal dieren meer toe of eisen de best beschikbare technieken.

In 1993 besloten we ons beleid aan te scherpen. In de eerste week van januari zonden we ons nieuwe ammoniakbeleid aan de gemeenten met een verzoek om commentaar en overleg. Van de gemeente Nederweert ontvingen wij een uitgebreide schriftelijke reactie en met de gemeenten Venray en Asten is een gestructureerd overleg tot stand gekomen. Het nieuwe beleid behelst het volgende:

Niet meer legaliseren

In het verleden hebben wij in al onze bezwarenprocedures steeds ingestemd met legalisatie van illegaal gehouden vee tot de peildatum 1-11-81 (in werking treden van nieuwe Hinderwet). Vanaf 1993 zullen wij iedere verdere legalisatie aanvechten, omdat iedereen nu onderhand over een geldige en actuele vergunning behoort te beschikken. Je maakt ons niet wijs, dat er nog één boer in Nederland is, die niet weet dat hij een vergunning nodig heeft. Daarvoor heeft de Hinderwet de afgelopen 12 jaar teveel aandacht gehad in de politiek en de media, inclusief de agrarische vakpers. En mocht die ene boer onverhoopt wel bestaan, dan heeft hij daarmee bewezen totaal ongeschikt te zijn voor zijn vak en een gevaar te zijn voor de samenleving.

Niet meer salderen van depositie en/of emissie

Jarenlang hebben wij procedures gevoerd tegen *uitbreiding* van de ammoniakemissie in de Peelregio. Daarbij mocht van ons een bedrijf nog wel groeien in emissie, als tegelijkertijd maar ergens anders in de Peelregio evenveel emissie wegviel en de ammoniakuitstoot dus per saldo gelijk bleef ("salderen"). Op deze manier kwam er echter niet veel terecht van de noodzakelijke *terugdringing* van de uitstoot.

Daarom houden wij van nu af een *emissie-stand-still per bedrijf* aan. Bedrijven mogen nog wel meer dieren nemen, maar de ammoniakuitstoot per bedrijf mag niet meer groeien. De extra dieren moeten uit de regio afkomstig zijn. Het ontvangende bedrijf zal emissie-arme technieken moeten gaan toepassen om de uitstoot gelijk te houden, terwijl het verkopende bedrijf zijn productie (gedeeltelijk) zal moeten staken. Daarmee valt (een deel van) de uitstoot weg en zal de regionale (achtergrond)depositie gaan dalen.

Bezwaar tegen depositie boven 600 mol

De Ecologische Richtlijn (1-3-91) verbiedt bestaande bedrijven uit te breiden, als zij een depositie van meer dan 30 mol veroorzaken op een voor verzuring gevoelig gebied. Helaas mogen zij hun te hoge depositie wel in stand houden. Zodoende zijn er nog steeds inrichtingen in bedrijf met een zeer hoge depositie op de Peel. Wij vinden dat deze bedrijven hun depositie moeten verlagen tot zeker onder de 600 mol, door toepassing van emissie-arme technieken of door verplaatsing van de Peel af. Bij een depositie van in totaal 400 tot 700 mol potentieel zuur per hectare per jaar wordt namelijk reeds schade aan vegetatie toegebracht. Dezelfde waarden zijn in het NMP (Nationaal Milieubeleidsplan) en in het NMP-plus opgenomen als uiteindelijke depositiedoelstelling, de zogenaamde streefwaarde.

Verplaatsing van de Peel af: beste locatie methode

Wij willen één uitzondering maken op de regel dat de emissie van een individueel bedrijf niet mag toenemen. Indien een groot bedrijf verplaatst wordt naar de locatie van een opgekocht kleiner verblijf, dat verder van de Peel af ligt, dan mag de emissie op de locatie van het nieuwe bedrijf toenemen, en wel tot de oorspronkelijke waarde van het grote bedrijf. Deze zogenaamde "beste locatie methode" maakt het mogelijk dat er van de Peel af verplaatst wordt, hetgeen gunstig is voor de Peel. Wij zullen de methode stimuleren door stringente toepassing van onze regel "bezwaar tegen depositie boven 600 mol".

Bezwaar tegen vergroting oppervlakte per dier

Onder andere ter bevordering van de diervriendelijke huisvesting wordt er soms vergunning gevraagd voor stallen, waarbij het oppervlak per dier aanzienlijk toeneemt t.o.v. de voorgaande of gangbare situatie. Door de vergroting van het verdampend oppervlak neemt de ammoniakemissie per dier echter toe. WBdP zal bezwaar maken tegen zulke vergunningen, tenzij er emissie-beperkende maatregelen tegenover staan.

Veel vragen kregen we of wij ook bezwaar gingen maken tegen *bestaande* vergunningen van bedrijven die meer dan 600 mol zuur laten neerkomen op een nabijgelegen Peel-restant. Wij hebben ons voorgenomen vooralsnog alleen bezwaar te maken tegen *nieuwe* vergunningen. Het generieke overheidsbeleid zal er op den duur voor zorgen dat ook bestaande bedrijven met een depositie van meer dan 600 mol een nieuwe vergunning nodig hebben.

5.3 Brabants en Limburgs Ammoniakbeleid

Een deel van ons nieuwe ammoniakbeleid is geïnspireerd op de concepten van de Brabantse Leidraad Veehouderij en Milieu. De Leidraad is ontwikkeld in nauw overleg tussen de Provincie, het landbouwbedrijfsleven en de Brabantse gemeenten. Pas in een zeer laat stadium is de milieubeweging geconsulteerd. Wij konden ons in hoofdlijnen vinden in de Leidraad: emissie-stand-still op bedrijfsniveau en vervallen van de ammoniakemissie, die bij verplaatsing van mestproductierechten betrokken is. We hadden echter ook kritiek. Het bleek echter niet meer mogelijk nog veranderingen aan te brengen in de Leidraad, die op 26 mei 1993 officieel door het Provinciebestuur, Landbouwschap en Vereniging van Brabantse Gemeenten werd vastgesteld.

WBdP heeft drie punten van kritiek op de Leidraad:

- het gebied waarbinnen verplaatst kan worden (Oost Brabant van Oss tot Someren) is zo groot dat er nog een verdere concentratie kan optreden rond de Peel. Door de verplaatsingen zal de totale emissie in het verplaatsingsgebied wel verminderen, maar desondanks kan plaatselijk de depositie op de Peel nog toenemen.
- er is nog uitbreiding mogelijk zonder dat er mestproductierechten worden verplaatst. Er bestaat namelijk een zogenaamde latente ruimte: een verschil tussen de feitelijke mestproductie en het sinds 1986 bij het Bureau Heffingen geregistreerde mestproductierecht, dat destijds vrijelijk kon worden "aangedikt". Geschat wordt dat deze latente ruimte landelijk 10 à 20 % van de feitelijke mestproductie bedraagt. Ook is het mogelijk dat een boer overschakelt van de pluimveehouderij naar de varkensbranche. (Dat lijkt in de praktijk ook te gebeuren: zie tabel 1!). Zijn oude mestproductierecht is dan ruim voldoende om de ammoniakuitstoot van zijn nieuwe bedrijf enorm te laten toenemen. Vanwege de emissie-stand-still op bedrijfsniveau mag dat weliswaar niet, maar wel kunnen dan de emissie-armere stalsystemen gebruikt worden om de emissie-groei weg te werken. Die systemen komen dan niet of niet geheel ten goede aan het milieu en het ammoniak-probleem wordt er niet kleiner op. WBdP is van mening dat bij verplaatsingen uitsluitend gerekend moet worden met de ammoniakemissie en dat (een deel van) de Hinderwet/Wet Milieubeheer-vergunning van het verkopende bedrijf ingetrokken moet worden. De mestregelgeving is in de praktijk namelijk nauwelijks controleerbaar.
- de Leidraad kent één uitzondering op het principe van emissie-stand-still op bedrijfsniveau: de beste locatie methode. De Leidraad bevat echter geen enkele stimulans om zulke verplaatsingen te stimuleren. WBdP stelt als oplossing hiervoor de aanvullende eis: geen depositie boven 600 mol.

Ondanks deze bezwaren heeft WBdP de Leidraad niet afgewezen. Wij hadden namelijk de hoop dat een positieve opstelling onzerzijds de acceptatie van de Leidraad door diverse gemeenten zou vergemakkelijken. Pas als de Leidraad door een besluit van de gemeenteraad officieel gemeentelijk beleid is geworden, moesten boer en gemeente zich aan de afgesproken regels houden. Pas dan kan de Leidraad ook daadwerkelijk milieuwinst opleveren.

Gernert was de eerste Brabantse gemeente, die de Leidraad integraal heeft overgenomen. Het Intergewestelijk overleg Oost Brabant heeft er zich voor ingespannen dat andere gemeenten dat voorbeeld volgden.

In Limburg is de ontwikkeling van een ammoniakbeleid wat later op gang gekomen. In november 1993 werd WBdP uitgenodigd voor overleg over een convenant, dat gesloten zou worden tussen Provincie en gemeenten. Het concept was een afspiegeling van de Brabantse Leidraad, zodat we bovengenoemde kritiek wederom te berde konden brengen. Ons advies over het expliciet laten vervallen van de hinderwetvergunning bij verplaatsingen werd overgenomen. Maar tot onze verrassing bleek later ook het Landbouwschap ineens convenantpartner te zijn geworden en in die positie belangrijke concessies te heben afgedwongen. Zo was toepassing van de "3-jaren periode" bij de vaststelling van de rechtsgeldigheid van oude vergunningen geschrapt. Direct na de

jaarwisseling stuurde gedeputeerde Tindemans ons de definitieve versie van het convenant met de mededeling: "Gezien uw betrokkenheid in een eerdere fase van de totstandkoming van de convenant, ga ik er van uit dat uw werkgroep in hoofdlijnen accoord gaat met de inhoud ervan." Zo zie je maar weer: inspraak is nog geen zeggenschap!

5.4 Interimwet Ammoniak en Veehouderij

Op 30 December 1992 stak de Raad van State vuurwerk af door uitspraak te doen in een geschil tussen Milieudefensie Hengelo (een club die wij hadden "opgeleid" in Hinderwetzaken) en de gemeente Ambt-Delden. Deze gemeente had aan een bestaand illegaal bedrijf alsnog een oprichtingsvergunning verleend conform de Ecologische Richtlijn van 1991. De Raad van State vernietigde deze vergunning, omdat geen rekening gehouden was met de zeer hoge achtergronddepositie. Dit laatste was eigenlijk niks nieuws. De Raad van State had al meer dan 40 maal zulke uitspraken gedaan in gevallen die wij hadden aangespannen. Het was alleen de eerste keer dat het gebeurde onder de nieuwe richtlijn van 1991.

Volgens de Raad van State mogen in gebieden met een hoge achtergronddepositie geen oprichtings- en uitbreidingsvergunningen afgegeven worden. En een bedrijf dat jarenlang illegaal heeft gefunctioneerd, wordt, als het een vergunning aanvraagt, terecht behandeld als een nieuw op te richten bedrijf.

De zaak bevatte dus de principiële punten "achtergrond depositie" en "legalisering" van illegaal werkende bedrijven. Over deze kwestie ontstond landelijk zoveel deining, dat de ministers van Landbouw en Milieu een noodwet aankondigden. Deze noodwet moest het mogelijk maken dat illegale bedrijven alsnog een vergunning kregen en dat de Raad van State buiten spel gezet werd. Wij waren fel tegen zulk "misdaad loont"-beleid en wij vonden hierbij diverse Peelgemeenten aan onze zijde. In de Peel beschikt immers inmiddels het merendeel van de bedrijven over een Hinderwetvergunning en is in het verleden een actief inhaalbeleid gevoerd.

In de Noodwet zat nog een andere adder onder het gras: voorgesteld werd om alle bedrijven de mogelijkheid te geven tot 15 mol uit te breiden. De ambtenaren van VROM hingen het absurde standpunt aan, dat zulke uitbreidingen in de praktijk toch geen problemen op zouden leveren. Zo'n standpunt hadden we van LNV-ers wel verwacht (die gedragen zich meestal als struisvogels), maar we waren geschokt door de kortzichtigheid van de VROM-ambtenaren.

De voorzitter van onze Werkgroep heeft onvermoedbaar het voortouw genomen bij het organiseren van het verzet tegen de noodwet. Hij mobiliseerde de landelijke pers, trad op voor radio en TV, benaderde schriftelijk en mondeling de Kamerfracties en hun milieuspecialisten, bestookte de ambtenaren van VROM, interpelleerde minister Alders tijdens zijn werkbezoeken in de regio en stimuleerde het landelijk gecoördineerd verzet. Zo waren wij één van de veertien mede-ondertekenaars van de "Verklaring over de toepassing van de Hinderwet inzake veehouderijbedrijven", die de Stichting Natuur en Milieu aan minister Alders zond.

Maar het georganiseerde landbouwbedrijfsleven zat kennelijk ook niet stil. De vele concepten van de noodwet, die inmiddels "Interimwet Veehouderij en Milieu" was gaan heten, schoven maar weinig op in onze richting. Kempunten van ons verzet waren:

- legalisatie van alle illegale situaties is onrechtvaardig tegenover alle boeren die eerder wel eerlijk een vergunning hebben gevraagd en zich eraan hebben gehouden. Dergelijke legalisaties zijn ook onnodig, zoals blijkt uit het gevoerde gemeentelijk beleid in de Peelstreek. Als er al van legalisatie sprake moet zijn, is 1981 de uiterste datum.
- in de Peel, waar gemeenten tot nu toe een stand still beleid hebben gevoerd, kan het weer toestaan van uitbreidingen tot een depositie van 15 mol, tot een uitbreiding van de ammoniakuitstoot met 26 % leiden.

Onze vrees, dat de noodwet tot een nieuwe golf van uitbreidingen zou leiden, konden we onderbouwen met eigen onderzoek in de gemeente Deurne (Bartels 1993a). Haarscherp werd daarin aangetoond, dat uitbreiding tot een grens van 15 mol de totale ammoniakemissie in Deurne met 25,6 % zou doen toenemen!

Ook de Raad van State kwam met een hele waslijst aan kritiek op het wetsontwerp, maar het ontwerp ging desondanks nog voor het zomerreces - in vrijwel ongewijzigde vorm - naar de Tweede Kamer. Het lobbycircuit draaide weer op volle toeren. De strijd om (het jaar van) legaliseren was kennelijk al gestreden: het bleef 1986 en daarmee had de illegale bedrijven al op één front gewonnen. Als "compensatie" werd wel vastgelegd, dat binnen 5 jaar het te legaliseren deel van het bedrijf op emissie-arme stallen gezet dient te zijn. Op het gebied van de uitbreidingsmogelijkheden hadden wij en de Vereniging Milieu-Offensief uit de Gelderse vallei echter hard cijfermateriaal op tafel gelegd. Daar kon het ministerie slechts vage enquêtes tegenover stellen. Onze cijfers werden serieus genomen en dit leidde uiteindelijk tijdens de behandeling in de Tweede Kamer op 20 december tot het aannemen van een amendement van Servaas Huys (PvdA) en Berry Esselink (CDA). Dat amendement stelt dat geen oprichtings- of uitbreidingsvergunning mag worden afgegeven in mestoverschotsgebieden (zoals de Peel) tenzij de gemeente een goedgekeurd ammoniak-reductieplan heeft. In de praktijk betekent dat dat uitbreiding van de emissie niet meer kan.

5.5 Het van rechtswege vervallen van hinderwetvergunningen

Tot 1 maart 1993 was de oude Hinderwet nog van kracht. Artikel 27.3 van die wet luidt: "Wanneer een gedeelte van de inrichting is verwoest dan wel gedurende drie achtereenvolgende jaren buiten werking is geweest, vervalt de vergunning voor dat gedeelte". Volgens vaste jurisprudentie betekent dit, dat wanneer een agrariër gedurende drie of meer jaren minder dieren heeft gehouden dan in zijn vergunning is vermeld, de hinderwetvergunning voor dat deel vervallen is. Deze interpretatie van artikel 27.3 werd door vrijwel alle gemeenten in de Peelregio gevolgd, mede door de druk die WBdP daarop uitoefende. Wij wonnen namelijk een tiental beroepen bij de Raad van State over deze kwestie.

In de loop van de jaren bleek ons echter dat deze druk ook averechts kon werken. Vele boeren zeiden dat zij, om hun vergunning niet te verliezen, hun stal vol hielden of tijdelijk volzetten, zelfs als dat om economische redenen niet noodzakelijk was. Daarom hadden wij in 1992 al besloten om voor driejarenperiodes die in 1990 of later begonnen, niet meer op een stipte naleving van artikel 27.3 van de Hinderwet aan te dringen. Maar voor het vaststellen van oude rechten speelde dit artikel nog wel degelijk een rol. Om te weten hoe groot die rol is, hebben wij in twee gemeenten een onderzoek verricht, dat onder de naam "Van Rechtswege Vervallen" werd gepubliceerd (Bartels 1993b). Daaruit bleek, dat door het consequent toepassen van artikel 27.3 in de gemeenten Deurne en

Venray een emissiereductie bereikt wordt van 11,4 %. Voorwaar geen kattenpis!
De gemeenten Asten, Heythuysen en Nederweert weigeren echter systematisch bij een vergunningaanvraag na te gaan of een stal wellicht drie jaar achtereen geheel of gedeeltelijk heeft leeggestaan. Zij gaan er doorgaans van uit dat de oude hinderwetvergunning volledig in stand is gebleven. Dit leidde tot een drietal beroepen bij de Raad van State, die wij helaas verloren hebben. De Raad was van mening dat wij met een (begin van) bewijs moesten komen dat er sprake van leegstand was geweest. Zo kwamen wij in een vicieuze cirkel terecht: deze gemeenten *willen* de leegstand niet onderzoeken en wij *kunnen* de leegstand niet onderzoeken, omdat wij als Werkgroep niet gerechtigd zijn bedrijfsgegevens op te eisen of controlebezoeken af te leggen. Een vreemde redenering van de Raad van State: zo wordt het aan de gemeente overgelaten of de wet wordt toegepast of niet. Op deze wijze ontstond er een rechtsongelijkheid tussen aanvragers in Asten, Heythuysen en Nederweert en die in de andere Peelgemeenten. Bij de eerste wordt eventuele leegstand van stallen niet onderzocht en bij de laatste groep wordt dat wél gedaan en worden er ook consequenties aan verbonden. Omdat WBdP voorstander is van een uniform en duidelijk beleid, heeft zij in februari 1994 aan de gemeentebesturen en de pers laten weten dat zij niet langer zal aandringen op het (gedeeltelijk) intrekken van een vergunning, als die in de voorgaande jaren niet volledig gebruikt is, tenzij de stallen überhaupt niet gebouwd zijn.

5.6 Wet Milieubeheer

Per 1 maart 1993 is de Hinderwet vervangen door de Wet Milieubeheer, waardoor het een en ander veranderd is. In de Wet Milieubeheer staat bijvoorbeeld niet meer dat de verleende vergunningscapaciteit *van rechtswege vervallen* is na drie jaar onderbezetting. Het bevoegd gezag kan nu een vergunning intrekken, onder meer "indien gedurende drie jaar geen handelingen zijn verricht met gebruikmaking van de vergunning". Uit contacten met Asten en Deurne is ons gebleken dat gemeenten slechts bij hoge uitzondering van deze bevoegdheid gebruik zullen maken. De Limburgse gemeenten hebben zich, door het ondertekenen van de conventie "Interim Ammoniakbeleid Limburg" verplicht om een vergunning in te trekken, indien een complete stal gedurende drie aaneengesloten jaren buiten gebruik is geweest of indien er in een complete stal gedurende drie aaneengesloten jaren geen sprake is geweest van een economische agrarische bedrijfsvoering. Wij verwachten dat deze beleidsregels in de uitvoering en controle nog flinke problemen zullen oproepen. Maar er is in ieder geval weer een poging gedaan om duidelijkheid te scheppen. En de boer kan de conclusie trekken dat de kans om "gepakt" te worden indien hij zijn vergunde capaciteit een poos niet (volledig) gebruikt, zeer gering is geworden. Als de boeren deze mogelijkheid te baat nemen, is dat gunstig voor het milieu.

Van principieel belang is het opnemen van het *ALARA-principe* (as low as reasonably achievable) in de Wet Milieubeheer. Bij de vergunningverlening moet de gemeente zodanige voorschriften opleggen dat het milieu zo goed als redelijkerwijs mogelijk wordt beschermd. WBdP is van mening dat dit bij nieuwbouw in de veehouderij betekent dat er emissie-arme, en zo mogelijk van Groen Label voorziene stallen gezet moeten worden. In één geval in Sevenum kon na gesprekken tussen gemeente, boer en onze Werkgroep een beroep voorkomen worden doordat in aanvullende voorwaarden werd vastgelegd dat

de nieuwe stal in het jaar 2000 de Groen Label norm zou halen. In andere gevallen zijn wij naar de Raad van State gestapt; een uitspraak is nog niet gevolgd.

Sinds het van kracht worden van de Wet Milieubeheer is een vergunning alleen vereist voor "het bedrijfsmatig of in gelijke mate houden van dieren".

Met name de gemeenten Nederweert en Deurne hebben zich ingespannen om vast te leggen bij welke aantallen vee er nog sprake kan zijn van *hobbymatig vee houden*. Daarbij werd ruggespraak gehouden met onze Werkgroep. Wij respecteren de gemeentelijke stelregels, maar voor ons is de uitspraak van de Raad van State, dat hobbymatig vee uitsluitend voor eigen consumptie dient, het uitgangspunt voor de beoordeling. Ter geruststelling vermelden wij dat wij het begrip "consumptie" bij rijpaarden en sierpluimvee ruim zullen interpreteren. Daarnaast vinden wij, dat hobby-vee geen onderdeel dient te zijn van de milieubeheer-vergunning, zodat daar later geen emissie-rechten aan kunnen worden ontleend.

Voor sommige diersoorten, die niet onder de Hinderwet vielen, is onder de Wet Milieubeheer wel een vergunning nodig, zoals voor *geiten en schapen*. In deze gevallen zal de Werkgroep geen bezwaar aantekenen tegen vergunningverlening voor de aantallen die de aanvrager al vóór 1 maart 1993 hield.

Deze stellingname heeft er ondermeer toe geleid dat wij geen bezwaar hebben gemaakt tegen de vergunningverlening aan Staatsbosbeheer voor een schaapskooi bij de Grote Peel. Ook hebben we ons bezwaar tegen geitenhouderij en kaasmakerij Van Nieuwenhoven in Ospel ingetrokken. Dit bedrijf moest al wel een Hinderwetvergunning hebben, enkel omdat er een electromotor gebruikt werd. Het leek ons eerlijker zulke "geiten met electromotor" gelijk te stellen aan niet-gemotoriseerde geiten, die geen vergunning nodig hadden...

5.7 Glastuinbouw en milieuvergunning

De Hinderwet/Wet Milieubeheer wordt door ons ook gebruikt om nieuwvestiging, uitbreiding en legalisering van kassen tegen te gaan in de hydrologische bufferzones en foerageergebieden rondom de Peelrestanten. Alle glastuinbouwbedrijven (en overige grote verharde oppervlakten) veroorzaken een sterk verminderde inzijging van regenwater en daardoor waterstandsval. De hoge temperaturen in kassen en de hoog-productieve gewassen leiden tot een aanzienlijk grotere verdamping dan er aan regen in Nederland valt. Regenwater, dat tegenwoordig steeds meer in bassins wordt opgeslagen en hergebruikt (en dus ook niet meer kan dienen voor de grondwateraanvulling in de bodem!) is daarom in onvoldoende mate aanwezig. Daarom moet ook altijd extra water aangevoerd worden. Onttrekking van grondwater is vanzelfsprekend direct schadelijk voor de natuurwaarden in de Peel. De Waterleidingmaatschappijen zijn vaak niet in staat om voldoende water te leveren. "Gebiedsvreemd" water is voor kassenteelt veelal niet geschikt. Aanvoer van dit gebiedsvreemd kanaalwater wordt wel soms voorgesteld om het "achterhouden" van regenwater en het onttrekken van grondwater te compenseren. Dit leidt echter tot een veranderde kwaliteit van oppervlakte- en grondwater, waardoor juist de zeldzame organismen van matig voedselrijke en zwakgebufferde wateren worden bedreigd.

Aanvoer van water vereist ook het in standhouden of aanleggen van kanalen en sloten, waardoor de hydrologie ook in kwantitatieve zin kan worden aangetast. Zo is de

Helenavaart ingericht voor de landbouwwatervoorziening, waardoor zijn plaatselijk sterk drainerende werking in stand blijft.

Kassen kunnen sterk verstrend werken, doordat ze de landschappelijke openheid aantasten. Dit verslechtert de leefomstandigheden voor organismen die aan openheid en rust gebonden zijn (zoals weidevogels). Ook assimilatieverlichting (de "nacht zonder duisternis") en bestrijdingsmiddelengebruik kunnen een bedreiging zijn voor de natuur- en cultuurwaarden die wij trachten te beschermen.

Een deel van deze bezwaren heeft ook een planologische dimensie. Dat is ook de reden dat de Raad van State in enkele gevallen ons beroep heeft verworpen. Maar grotendeels hebben de bezwaren wel degelijk een "hinder"-karakter. Daarom zullen we op deze weg voort gaan.

5.8 Bezwaren en beroepen per gemeente

In tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de bezwaren en beroepen in het kader van de Hinderwet/Wet Milieubeheer die we in 1993 moesten indienen. Het totaal aantal bezwaarschriften nam ten opzichte van vorige jaren af, maar het aantal beroepen bij de Raad van State steeg.

In Bakel, Horst en Meijel hoefden we geen enkele keer naar de Raad van State te stappen. Voor Meijel is dat al het derde jaar op rij, en ook in Bakel en Horst hadden we in 1991 en 1992 weinig problemen. Bakel voert sinds enkele jaren gewoon een goed beleid. Horst is een geval apart: het beleid is niet om over naar huis te schrijven, maar de gemeente werkt vrij traag, zodat beroepszaken nog nauwelijks nodig zijn.

De beroepen tegen de gemeente Sevenum betroffen vooral zaken, waarbij een te soepel legalisatiebeleid werd gevoerd. Bij Helden, Nederweert en Heythuysen maakten wij bezwaar tegen het niet of onjuist toepassen van de "3-jaren"-regel. Een deel van die zaken wonnen wij, omdat we wel degelijk "een begin van bewijs" hadden van het feit, dat er minder dieren waren gehouden. In Asten en Deume betrof het bij de meeste beroepen oprichtingen of uitbreidingen van kassen.

Tabel 2 geeft een goed overzicht over onze "bezwaarschriften-productie". Omdat per procedure eventueel meerdere bezwaarschriften en een beroepschrift uitgedaan worden, geeft de tabel geen goed inzicht hoeveel "procedures" (d.w.z. tegen hoeveel bedrijven) we hebben gevoerd.

Die cumulatieve stand van zaken is per 31 december 1993 als volgt:

- aantal gevoerde procedures:	1024
- daarvan uiteindelijk gewonnen:	745
- daarvan uiteindelijk verloren:	46
- daarvan naar AMvB:	16
- nog in procedure:	217 (waarvan 46 bij RvS)

Al met al winnen we dus het overgrote deel van onze bezwaar- en beroepsprocedures in het kader van de Hinderwet/Wet Milieubeheer. Daaruit blijkt ook dat wij onze bezwaren en beroepen terecht instellen. En als zodanig belemmert de verhoging van het griffierecht (zie par. 3.1.) een rechtvaardige rechtsgang aanzienlijk meer dan dat het (wat de bedoeling was) onterechte beroepen afhoudt.

Tabel 2: Totaal-overzicht Hinderwet/Wet Milieubeheer-bezwaarschriften per gemeente per jaar (situatie 31 december 1993) en per type bezwaarschrift. (aanvr=bezwaar tegen aanvraag, ontw=bezwaar tegen ontwerp-beschikking, besch=beroep tegen beschikking).

jaar	82-86	87	88	89	90	91	92	93	totaal	
Bakel		5	4	23	23	8	10	3	76	aanvr
			1	12	7	3	1	3	27	ontw
			3	9	8	1	1		22	besch
Deurne	11	3	5	19	32	46	26	7	149	aanvr
	1			6	10	12	7	11	47	ontw
	3		1	6	6	8	6	7	37	besch
Asten	4	9	7	15	18	10	17	11	91	aanvr
	2				6	1	8	3	20	ontw
	2	1			4	5	5	6	3	besch
Venray	3	6	22	6	40	29	9	5	120	aanvr
	2		11	2	7	4	1	3	30	ontw
	2		8	2	4	7	1	6	30	besch
Horst	5	1	12	24	25	26	22	4	119	aanvr
				8	10	2	9	6	35	ontw
				5	9	2	1		17	besch
Sevenum			1	16	27	14	17	3	78	aanvr
				10	11	1	1	7	30	ontw
				6	8	3		3	20	besch
Helden		5	17	31	21	17	29	16	136	aanvr
		1	7	14	6	2	4	6	40	ontw
			5	16	4	2	4	2	33	besch
Meijel	2	3	4	8	10	14	5	2	48	aanvr
				1	1			2	4	ontw
					1				1	besch
Heythuysen			4	5	6	5	18	8	46	aanvr
				3	4		9	13	29	ontw
				2	4		5	12	23	besch
Nederweert		3	16	17	16	29	17	15	113	aanvr
			5	4	8	4	2	13	36	ontw
			3	5	4	1		6	19	besch
TOTAAL	37	37	136	275	340	256	235	183	1499	
RvS	7	1	20	51	52	29	23	42	225	

5.9 De zaak Hegger

In maart 1993 viel er een dagvaarding op onze deurmat. Hegger uit Merselo eiste van ons een schadevergoeding van fl. 165.028,53 "vermeerderd met de wettelijke rente". Wij zouden onrechtmatig gehandeld hebben door beroep in te stellen tegen een door de gemeente Venray aan Hegger verleende Hinderwetvergunning. Dat beroep bij de Raad van State hadden we verloren en daarom kwam Hegger schade bij ons claimen. Wat was de achtergrond van deze zaak?

We hadden beroep aangetekend tegen de nieuwe Hinderwetvergunning, die volgens de oude Richtlijn Ammoniak en veehouderij 1987 *niet* tot een toename van de ammoniakemissie zou leiden, maar volgens recentere onderzoeksresultaten *wel*. Die "nieuwe" gegevens waar wij mee werkten, kwamen uit openbare onderzoeksrapporten van het IMAG te Wageningen en waren inmiddels ook al weer enkele jaren oud. 5 weken na het verlenen van de vergunning werden die nieuwe gegevens opgenomen in de nieuwe Richtlijn Ammoniak en Veehouderij (1-3-1991). Wij verdedigden bij de Raad van State de stelling, dat de gemeente, als uitvoerder van de Hinderwet, rekening te houden heeft met nieuwe onderzoeksresultaten, en zich niet passief moet verschuilen achter van hogerhand afgekondigde richtlijnen. Eerdere zaken van eenzelfde karakter hadden we verloren: de Raad van State had daarin geargumenteed dat de "algemeen aanvaarde technisch wetenschappelijke inzichten" met betrekking tot ammoniakuitstoot voor de inwerkingtreding van de nieuwe Richtlijn nog niet waren veranderd. Dat bestreden wij juist: de datum van het verschijnen van de nieuwe Richtlijn werd immers helemaal niet bepaald door veranderde *technisch-wetenschappelijke* inzichten (die waren al jaren veranderd!), maar door de *politiek-beleidsmatige* problemen die de betreffende ministeries met de hele ammoniakproblematiek hadden.

De eigenlijke zaak zit nog dieper. De vraag die aan de orde is, is of er onrechtmatige bezwaren/beroepen mogelijk zijn: of je, als je een beroepszaak verliest, per definitie onrechtmatig gehandeld hebt door die beroepszaak in te stellen.

Het verliezen van de onderhavige rechtzaak zal de Werkgroep Behoud de Peel tot faillissement kunnen brengen. Het zou ook onaanvaardbare consequenties hebben voor alle andere natuur- en milieuorganisaties in Nederland, die voor het hanteren van rechtsmiddelen een extra (en moeilijke) afweging zouden moeten maken.

Daarom wordt door ons gedegen aan de zaak gewerkt. We worden daarbij financieel gesteund door het Wereld Natuur Fonds.

Het eerste resultaat hebben we daarbij al gehaald: het geclaimde schadebedrag is inmiddels gezakt van f 165.028,53 naar f 159.328,53 "vermeerderd met de wettelijke rente"...

6 Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet is in essentie een zeer krachtige wet om natuurwaarden te beschermen. Artikel 12 van de wet stelt, dat het verboden is zonder vergunning handelingen te verrichten die schadelijk zijn voor een beschermd natuurmonument of die een beschermd natuurmonument ontsieren. Wij maken dan ook graag van deze wet gebruik om schadelijke activiteiten tegen te houden of stop te zetten. Veelal moeten we daarbij het Ministerie van Landbouw voortslepen en bijna dwingen haar wettelijke taak uit te voeren.

Op diverse plaatsen rond de Peelgebieden werden in 1993 sloten gegraven c.q. uitgediept zonder de benodigde vergunning. Terwijl de politie in enkele gevallen de werkzaamheden stil legde, mocht in één geval de betrokkene van de Algemene Inspectie Dienst vervolgens doorgaan. Achteraf moest een medewerker van het Ministerie van Landbouw constateren dat ten onrechte toestemming was gegeven om door te graven. Dit soort optreden is illustratief voor de mallemanier die het Ministerie van Landbouw maakt van het natuurbeschermingsbeleid. Het Ministerie van Landbouw weigert al jaren categorisch aan te geven in welke zone rondom de Peelrestanten een vergunningplicht geldt. Voor de hydrologie van de Deurnese Peel is dat bijvoorbeeld in 1988 al uitgezocht, maar betrokkenen (boeren, waterschappen, gemeenten) worden niet op de hoogte gebracht. Pas als het kalf verdronken is (zie bijv. de gevallen Kuunders en Krekels in het Jaarverslag 1992), wil het Ministerie nog wel eens op een vergunningplicht wijzen. Een actief controle- en handhavingsbeleid wordt helemaal niet gevoerd.

Zo is de "mantel der liefde", waarmee het Ministerie de overtredingen probeert te bedekken, voor vele natuurwaarden al een grafzerk geworden.

Het hek van de dam: van de wal in de sloot

De Heitakse Peel is een klein Peelrestantje, doorsneden door de E34, de Europese auto-snelweg tussen Stockholm en Lissabon. Het ligt desondanks wat afgelegen, en er gebeuren al jarenlang dingen die niet door de beugel kunnen. In 1981 moesten we constateren, dat boer Schouten enkele hectaren illegaal in gebruik had genomen en zo half en half had ontgonnen. Het was beschermd natuurmonument, maar dat vermocht het Ministerie van Landbouw niet tot enige spoed te bewegen. Pas in 1985 (!) besloot het Ministerie het illegaal gebruik te beëindigen door, het is ongehoorlijk, een diepe sloot te laten graven midden door het natuurmonument. "Hoewel wij kennis hebben genomen van uw bezwaren tegen een sloot vanwege het gevaar van wegzijging menen wij om voornamelijk praktische redenen die keuze te moeten handhaven. Een afra-

tering vergt vooral na enige jaren onderhoud, de kans op vernielingen is groter en er moet meer gecontroleerd worden."

Meer gecontroleerd werd er inderdaad niet: de sloot werd zo breed en diep gegraven, dat wij het Ministerie moesten berichten "dat het middel om aan het illegaal gebruik een einde te maken wellicht nog erger is dan het illegaal gebruik zelf." De boer legde vervolgens een bruggetje over de sloot en zette zijn illegale activiteiten gewoon voort. Om de ontwatering van de sloot tegen te gaan moest de gemeente vervolgens dammen in de versgegraven sloot leggen. De ijverige boer legde daarop duikers onderin de dammen en groef drainagesloten om de aangrenzende gronden via de nieuwe sloot te kunnen ontwateren. En passant werd een deel van de dammen ook maar weer verwijderd. Nadat wij het Ministerie daarop ge-

wezen hadden, liet die weer nieuwe dammen leggen. Na de drainage ging de boer in 1987 mais telen in een deel van het beschermd natuurmonument dat voorheen uit grasland bestond.

De Minister had bij de aanwijzing wel bepaald dat geen intensivering van het grondgebruik mocht plaatsvinden, maar een kniesoor die daar op let. Wij wáren die kniesoor. In mei 1988 verzocht (n.b.!) daarop het Ministerie de boer vriendelijk om een art. 12-vergunning aan te vragen voor de maisteelt. De boer deed dat (natuurlijk) niet, en vervolgens gebeurde er niks. In 1990 wezen wij de Minister voor de zoveelste keer op de illegale situatie. Deze gaf de AID vervolgens opdracht een onderzoek in te stellen en "beraadde zich op verdere te nemen stappen". In januari 1991 schreef de Minister: "Voor de uitoefening van bestuursdwang bestaat geen aanleiding nu de mais is geoogst." Voorjaar 1991 verwijderde de boer wederom dammen en vroeg een vergunning aan om mais te telen, en deed dat ook maar

alvast. Die vergunning werd niet verleend, maar de boer ging ertegen in beroep en teelde gewoon weer mais. In 1993 werd de laatste dam uit de sloot verwijderd en werd weer mais geteeld. Dit laatste gebeurde door de nieuwe gebruikers, omdat het perceel inmiddels in handen was gekomen van twee Deurnese boeren.

In 1993 sprak de Raad van State uit, dat de argumentatie van de Minister om de vergunning te weigeren klungelig in elkaar zat, waardoor gehandeld werd in strijd met het algemeen beginsel van behoorlijk bestuur. De Staatssecretaris weigerde daarop in 1994 nogmaals, en beter gemotiveerd, de vergunning. En raad eens wat er nu op het betreffende perceel in het beschermd natuurmonument groeit? Juist: mais... En die sloot dwars door het beschermd natuurmonument? Juist: die wil het Waterschap nu gaan gebruiken om de landerijen van de betreffende boeren beter te kunnen ontwateren.

7 Planologie

7.1 Inleiding

"Ruimtelijke ordening" is in de Peel een ingewikkeld gebeuren vanwege het grensoverschrijdende karakter van de Peelreservaten. Zo hebben de Peelreservaten een internationale status (Wetland, Speciale Beschermingszone) en is de Peel als Strategisch Groenproject een speerpunt van het nationale natuurbeschermingsbeleid. De Peelreservaten en hun omgeving vallen onder twee provincies, drie streekgewesten, drie waterschappen en een dozijn gemeenten.

In het verleden zijn de grenzen tussen die bestuurlijke eenheden meestal midden door de ontoegankelijke Peel getrokken. Dit illustreert het planologisch spanningsveld waarin wij opereren: want datgene wat ons verbindt, is juist wat de bestuurderen scheidt. De Peel: voor ons het centrum waar alles om draait, voor overheden een randverschijnsel, waar politieke werelden en verantwoordelijkheden ophouden of vervagen.

Ook in 1993 bleek ons weer, dat de chauvinistische bestuurlijke grenzen nog teveel leiden tot een verwarrende variant van het bijbels woord: "doe wel (...?) en zie vooral niet om".

Zo werd door de provincie Noord-Brabant voorgesteld om voor wateronttrekkingen vergunningen af te geven die perceelsgebonden zijn en niet adresgebonden. De provincie Limburg ging hier niet mee accoord: die verleent liever vergunningen voor beregening zonder ook maar te weten waar die plaats zullen vinden.

Gelukkig is de laatste tijd enige kentering te bespeuren: in het kader van de NUBL (Nadere Uitwerking Brabant Limburg) wordt getracht te komen tot een provinciegrens-overschrijdende visie, en voor diverse gemeenten zijn inmiddels gezamenlijke koepelnota's op het gebied van de planologie in voorbereiding.

7.2 Het beleid op internationale schaal

De waarden, waar wij voor staan, liggen niet op een eiland. Zelfs op internationale schaal vinden ontwikkelingen plaats die hun uitwerking hebben op de Peel. Enkele jaren terug mochten we geen heidehoning uit het Zinkske eten, omdat die te radio-actief was ten gevolge van het ongeluk in de kerncentrale van Tsjernobyl. "Onze" kraanvogels hebben te leiden van drainage en bebossing in hun noordelijke broedgebieden en van de intensivering van de landbouw op hun overwinteringsplekken in het mediterrane gebied.

Aan de andere kant blijken de ervaringen op deze speldeprik op de aardbol, die "Peel" wordt geheten, ook internationaal aandacht te trekken. Veel belangstelling bestaat voor de manier, waarop wij zelfs de geringste aantasting van de Peel compromisloos juridisch aanvechten, voor onze inzichten over de relatie tussen hoogveenreservaten en hun omgeving (bufferbeleid) en voor onze pogingen de hoogveengroei weer op gang te krijgen (hoogveenregeneratie). Enkele van onze internationale contacten zijn al vermeld in par. 4.4. Begin juli maakte onze algemeen-secretaris een korte tocht naar Schotland om daar de aanvang van het schotse hoogveenbeschermingsprogramma te ondersteunen en de britse veenbeschermers te laten delen in onze ervaringen en ideeën.

Op internationaal vlak kwam het in 1993 ook tot directe actie.

Rheinbraun, de bruinkoolwinner in Duitsland wil niet ver van de Nederlandse grens een

nieuwe groeve graven van 48 km² (*Garzweiler II*). Tot honderden meters diep zal de brandstof gewonnen gaan worden. Daarmee wordt in een gigantisch groot gebied de hele waterhuishouding op de kop gezet. Uit het hydrologisch onderzoek, dat ten behoeve van de vergunningverlening verricht is, zou blijken, dat de bruinkoolwinning geen invloed heeft op de Peel. Wij hebben het rekenmodel goed bekeken en geconstateerd dat er wat haken en ogen aanzitten. De voornoemde conclusie kun je juist helemaal niet uit dat onderzoek trekken, omdat het hydrologisch model, waarmee de invloed van de winning is berekend, bij de Maas stopt! Er wordt geen rekening gehouden met stijghoogteverschillen in de waterstand en niet gekeken naar wat zich afspeelt in de bovenste meters. Wil je kunnen zeggen wat de gevolgen voor natuur en landbouw zijn, dan moet dit laatste nadrukkelijk meegenomen worden.

Door (Rijn)water op grote schaal de grond in te persen, hopen de Duitsers de gevolgen te kunnen beperken. Maar dat water heeft een heel andere kwaliteit en dat zal gevolgen hebben voor de natuurwaarden. We hebben onze bevindingen kenbaar gemaakt bij de provincie Limburg en de Milieufederatie Limburg. Zij zijn degenen die in de procedures in Duitsland mee mogen doen.

7.3 Het beleid op nationale schaal

Op de dag van ons Verheven Peel-symposium presenteerde de Nederlandse regering het *Structuurschema Groene Ruimte*. In dit structuurschema wordt aangegeven hoe de regering denkt de komende 15 jaar om te gaan met landbouw, natuur, recreatie en landinrichting in het buitengebied. Voor de natuur worden kerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en verbindingzones onderscheiden, die samen de "ecologische hoofdstructuur" vormen. In het plan worden "Strategische Groenprojecten" voorgesteld: gebieden met belangrijke natuurwaarden die men met prioriteit wil behouden, ontwikkelen en met elkaar verbinden. Het moeten natuurgebieden worden die zoveel mogelijk zichzelf in stand houden. Op een aantal plekken zal de landbouw moeten wijken voor natuurbelangen of zullen de boeren hun bedrijfsvoering moeten aanpassen. De uitwerking daarvan kan gebeuren met een moderne vorm van ruilverkaveling, "herinrichting" geheten. Een van die strategische projecten is "De Peelvenen".

Een deel van onze kritiek op het eerdere ontwerp-plan bleek door de regering overgenomen. Zo zou de realisatie van "de Peelvenen" eerst pas starten in 1998. Dit standpunt is verlaten en er kan vanaf nu aan de realisatie worden gewerkt. Het aantal hectares landbouwgrond dat voor de natuur moet wijken is vergroot van 1000 naar 1200 ha. Dat is naar onze mening nog te weinig, maar het is in ieder geval een stap in de goede richting. Het standpunt dat glastuinbouwontwikkelingen geweerd moeten worden rond de Peelrestanten is overgenomen en ook is er meer aandacht gekomen voor leefgebieden van dieren. De noodzaak van bufferzones wordt erkend, evenals de wenselijkheid om bedrijven te verplaatsen vanuit de natuurkerngebieden naar elders. De regering staat niet langer toe dat diverse ontwikkelingen de realisering van het natuurbeleid frustreren. Het is natuurlijk maar afwachten of dat alles bewaarheid wordt en of lagere overheden zich hier naar zullen richten.

In 1993 heeft het Ministerie van LNV opdracht gegeven tot het opstellen van de gebiedsvisie "Peelvenen". Deze visie moet de lijnen schetsen voor de toekomstige ontwikkeling van natuur, bos en landschap in het gebied tussen vliegveld de Peel en Heythuysen. In de zomer van 1994 moet de visie er liggen.

In 1993 startte het Ministerie van LNV met het project "*natuurbeleid in de peiling*", een tussentijdse evaluatie van het natuurbeleid sinds de vaststelling van het Natuurbeleidsplan in 1990. Onze Werkgroep werd betrokken bij de groep van "sleutelfiguren" uit de samenleving, die om hun mening over het beleid werd gevraagd.

Bijna dagelijks worden we geconfronteerd met de gevolgen van de steeds verder gaande verdroging van ons land. Vandaar ook dat het Rijk een verscherping van het beleid t.a.v. grondwateronttrekkingen heeft aangekondigd. Zo zal de beregening op termijn sterk teruggedrongen moeten worden en zullen inzigtgebieden voor water meer bescherming moeten krijgen. Ook drinkwaterwinningen moeten worden teruggedrongen om zo de natuur weer kansen te geven. In die zin hebben wij ons ook uitgelaten in ons commentaar op de wijziging van de *Grondwaterwet*.

De *Nadere Uitwerking Brabant-Limburg (NUBL)* is een "plan" dat verschillende ministeries samen met de provincies maken om de ruimtelijke ordenings- en de milieuproblemen in Oost-Brabant en Noord- en Midden-Limburg op te lossen. Deze herstructurering is aangekondigd in de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (Vinex) als ROM-beleid (ruimtelijke ordening en milieu).

Overheden hebben allerlei plannen en beleidsvoornemens geformuleerd maar deze onvoldoende op elkaar afgestemd. Dit zal in de NUBL gebeuren, via thema's als verzuring, vermisting, verdroging, verglazing, verstoring, verplaatsing van bedrijven en extensivering van het grondgebruik. In dat kader zal ook de ecologische hoofdstructuur nader ingevuld worden. Onze "Verheven Peel-visie" zal daarbij meegenomen worden.

Een modeverschijnsel wordt in toenemende mate de aanvoer van gebiedsvreemd water naar de omgeving (landbouwgronden) en hier en daar dwars door de natuurgebieden, zogenaamd "ten behoeve van de natuur". Die aanvoer van water is in strijd met allerlei nationale en provinciale beleidsuitgangspunten:

- men predikt "duurzaamheid", maar in de praktijk wordt met wateraanvoer gekozen voor een oplossing die daar juist mee in strijd is;
- men streeft "zelfregulerende natuurgebieden" na, maar wateraanvoer maakt de natuurreservaten sterker dan ooit afhankelijk van menselijke regulatie;
- men stelt, dat aanvoer van gebiedsvreemd water teruggedrongen moet worden, maar in de praktijk wordt de wateraanvoer juist uitgebreid;
- men belijdt integraal waterbeheer, maar veelal wordt wateraanvoer op de ene plek gecombineerd met het uitmalen van water een eindje verderop.

In de Peelregio wordt als aanvoerwater Maaswater gebruikt. Al enkele jaren blijkt, dat dat Maaswater leidt tot uitbreiding van planten die "peelvreemd" zijn, waarbij zeer bijzondere en zeldzame peeltypische plantensoorten weggeconcurrerd worden.

Bij al deze aspecten staan de techneuten, die de wateraanvoerplannen bedenken en uitvoeren niet stil. Als je maar kortzichtig genoeg bent, is alle water hetzelfde, is elk groen natuur en versmelt elk middel met zijn doel.

Op dit moment zijn er wateraanvoerplannen in voorbereiding en in uitvoering voor de Deurnese Peel, de Mariapeel, het Grauwveen, de Heidse Peel, de Groote Peel, de Groote en Kleine Moost, en nog een paar andere Peelrestanten. Overal zorgt zulk water voor eutrofiëring (voedselverrijking) en ontstaan levensgemeenschappen, waar we er al dertien

in een dozijn van hebben. Tevens heeft de wateraanvoer tot gevolg dat de landbouwgronden in de omgeving intensiever gebruikt gaan worden, waardoor de natuur nog minder kansen krijgt. Typisch bij deze zogenaamde "Regiwa-projecten" is dat de maatregelen goed moeten zijn voor de landbouw of dat deze er in ieder geval geen nadelen van mag ondervinden.

Bedenklijk, maar niet verwonderlijk, is dat de wateraanvoer veelal gebeurt zonder dat een eindbeeld geformuleerd is. Structurele, wel duurzame verbeteringen van de waterhuishouding blijven daardoor mogelijk achterwege: "we doen toch al zoveel, kijk eens naar het geld dat we al uitgegeven hebben!". Met dit soort maatregelen zijn namelijk aanzienlijke bedragen gemoeid: de genoemde plannen rond de Peelfreservaten zullen samen zeker zo'n f 15 miljoen kosten. Een mooi bedrag, waarmee bestuurders zichzelf en hun collega-bestuurders veren in hun gat steken. Maar maatschappelijk gezien een schandalige verspilling. Want wat heeft de natuur er aan? Niks, ... integendeel!

7.4 Het beleid op provinciale schaal

7.4.1 Noord-Brabant

De naweën van het nieuwe *Streekplan* zaten de landbouwwereld in 1993 nog dwars. Zo wil de landbouw dat in de Groene Hoofdstructuur ruimte komt voor nieuwvestiging van bedrijven en voor omschakeling naar glastuinbouw en intensieve veehouderij. In de nieuwe bestemmingsplannen zou zulks mogelijk moeten worden. Ook zou overal grasland gescheurd moeten kunnen worden en boomteelt mogelijk moeten zijn. Kortom, de doelen, waartoe de Groene Hoofdstructuur is ingesteld, moeten op indirecte wijze onderuit worden gehaald!

De provincie laat over de doorwerking van het nieuwe streekplanbeleid in de bestemmingsplannen buitengebied geen gras groeien. Binnen enkele jaren moeten alle plannen aangepast zijn. De provincie stimuleert dit met financiële prikkels. Someren, Asten, Deurne, Bakel en Gemert hebben de handen ineen geslagen en maken nu samen een *parapluplan*, waarin de grote lijnen van de ruimtelijke ontwikkeling worden aangegeven. Daarna worden de afzonderlijke bestemmingsplannen ingevuld. Onze Werkgroep is namens de Brabantse Milieu Federatie betrokken bij de klankbordgroep, die het parapluplan begeleidt.

7.4.2 Limburg

De provincie Limburg is al enkele jaren bezig met de ontwikkeling van een nieuw *streekplan* voor Noord- en Midden-Limburg. Als één van de bouwstenen werd een ontwerp-structuurvisie opgesteld. De economie kreeg in dat stuk ongenueanceerd vrij baan. De glastuinbouw en de intensieve veehouderij moeten zich verder ontwikkelen, en bijna alle activiteiten moeten overal kunnen. Van een hoop rijksbeleid is nauwelijks iets terug te vinden.

In het najaar van 1993 verscheen het voorontwerp-streekplan. De landbouw kon tevreden zijn. Overal, tot in belangrijke weidevogel- en ganzengebieden en in inziggingsgebieden voor water nabij natuurgebieden, konden de diverse sectoren hun gang gaan. Zo was er alleen al 10.000 ha zoekgebied voor glastuinbouw, terwijl ze volgens eigen bewering slechts 400 ha nodig hebben! Van de noodzakelijke bufferzones rond natuurgebieden en van een fatsoenlijke invulling van de ecologische hoofdstructuur was nauwelijks iets terug te vinden. Een varkenshouder mag 4 ha stallen zetten in een concentratiegebied, een

glastuinder 10 ha, enz. Het lijkt wel of er geen milieuproblemen zijn! En dat in een tijd waarin vanuit het rijk en de provincies gewerkt moet worden aan een ombuiging van de al scheef gegroeide situatie. De niet-economische belangen worden gewoon verkwanseld. Wij hebben onze kritiek dan ook niet onder stoelen of banken gestoken.

Met name in Limburg zijn Gedeputeerde Staten snel genegen om een *verklaring van geen bezwaar* af te geven voor werkzaamheden die schadelijk zijn voor de Peelwaarden. Mogelijk dat de provincie door een uitspraak van de Raad van State in Horst (de zaak Berden, zie par. 7.5.5) zich in de toekomst wat meer ingetogen zal gaan opstellen.

Net als in Brabant zijn diverse Limburgse gemeenten begonnen met de voorbereidingen van nieuwe *bestemmingsplannen*: Venray, Horst, Sevenum, Heythuysen en Nederweert. Ook hier investeert de provincie het nodige om de gemeenten over de streep te trekken.

7.4.3 De Verheven Peel

Na ons succesvolle symposium (zie par. 4.2) werd "De Verheven Peel"-visie voor *commentaar* aangeboden aan de Provinciale Planologische Commissies (PPC) van Noord-Brabant en Limburg, de Waterschappen, de gemeenten, de Commissie Voorbeeldplannen van de VINEX en de Natuurbeschermingsraad. De PPC van Noord-Brabant heeft Gedeputeerde Staten (GS) geadviseerd onze visie te betrekken bij de verdere provinciale planvorming. GS hebben hierop laten weten waardering te hebben voor het rapport. Het college zal de Verheven Peel-visie gebruiken bij de begrenzing van de ecologische hoofdstructuur en de uitwerking van een gebiedsperspectief voor het Strategisch Groenproject de Peelvenen. Het Waterschap de Aa staat in principe niet afwijzend tegenover de Verheven Peel. Een aantal zaken die nu al aangepakt kunnen worden, worden in de planning meegenomen.

Ook de Natuurbeschermingsraad reageerde positief. Niet alleen vindt de Raad de nota prettig leesbaar, bovendien beschouwt de Raad de visie als een realistisch plan. Wel is het zaak de milieubelasting (verzuring, voedselverrijking en verdroging) voldoende terug te dringen, aldus de raad. Van de gemeenten heeft alleen Venray gereageerd. Zij betreft de visie bij het op te stellen gemeentelijk structuurplan en de herziening van het bestemmingsplan buitengebied.

Staatssecretaris Gabor vindt, dat de Verheven Peel een heldere analyse bevat. De uitwerking acht hij op een aantal punten vergaand, maar desalniettemin is de visie een waardevolle bijdrage voor de discussie omtrent de verdere planvorming in de Peel.

Een belangrijke ontwikkeling in het Verheven Peel-gebied was dit jaar de verkoop van de *Deurnese Peel* aan Staatsbosbeheer. Om financiële gaten te dichten, had de gemeenteraad van Deurne besloten om dat gebied af te stoten. Daartoe werd contact gelegd met potentiële kopers: het Rijk, Natuurmonumenten en de Stichting Behoud Natuur en Landschap (een verkapte jagersvereniging). In een brief aan de gemeente liet het Rijk weten, dat ze de Deurnese Peel niet wilde kopen, maar wél wilde beheren. Dat was niet goed genoeg, want Deurne wilde geld zien. Om te voorkomen dat de Peel aan derden zou worden verkocht, bracht Natuurmonumenten een bod uit. De vereniging wilde de aankoop zelfs uit eigen middelen financieren. Nauwelijks was dat bod bekend of Staatsbosbeheer oefende grote druk uit op het Ministerie van LNV om alsnog de Deurnese Peel te kopen. Daarop bood het Rijk f 750.000,- meer dan Natuurmonumen-

ten. Wakker geschud door deze voor Nederland ongekende koehandel rond natuurgebieden, werd op de jaarvergadering van de Boerenbond Deurne aangekondigd, dat de Boerenbond met een bod van 4,75 miljoen zou komen, 1 miljoen meer dan het Rijk. De Boerenbond wilde het gebied graag in handen hebben omdat dan meer grip zou worden verkregen op het beheer en vooral op de gevreesde externe werking van de Natuurbeschermingswet. In de Deurnese boerenkringen werd het voorstel met gejuich ontvangen! De pers besteedde grote aandacht aan dit originele initiatief. Ook de plaatselijke politiek liet zich niet ongeroerd door de materie. D'66 sprak zich uit tegen verkoop aan de Boerenbond omdat boeren het gebied niet kunnen beheren. Daardoor zouden de gemeederen alleen maar verhit en het imago van Deurne aangetast worden.

Wij stonden in dubio hoe te reageren: als wij zouden zeggen, dat de aankoop een ramp zou zijn voor de Peel (en dus voor ons), dan zou de Boerenbond de Peel zeker aankopen. Als wij zouden proberen om het Rijk of Natuurmonumenten te laten overbieden, dan zou de Boerenbond ongetwijfeld nog hoger bieden, want dan zouden de boeren, gestimuleerd door het succes, zich niet laten kennen voor die paar centen.

Er bleef maar één aanpak over, en die hebben we ook toegepast. We gingen de Boerenbond prijzen voor de aankoop! Prima! Als de Boerenbond de Peel aankocht, zou de natuurbescherming meer geld overhouden om échte knelpunten tussen natuur en landbouw op te lossen, zoals door het aankopen van landbouwgronden. De Deurnese Peel wordt toch voldoende beschermd door de Natuurbeschermingswet en die wet wordt echt niet veranderd omdat toevallig de Boerenbond eigenaar wordt. En er zit nog een interessant educatief aspect aan ook: misschien gaat de Boerenbond, als beheerder van het natuurgebied, ook beter inzien en begrijpen waar het bij natuurbehoud eigenlijk allemaal om gaat. Eigenlijk allemaal positieve dingen. En het was niet alléén een tactiek om de Boerenbond in onzekerheid te brengen: de argumenten sneden nog hout ook.

De Boerenbond begon te twijfelen; een officieel bod werd nog niet uitgebracht. Eerst moesten de verwickelingen nog beter "bestudeerd" worden. Ook na aandrang van de gemeente bleef een bod uit. De gemeente Deurne stelde een uiterste termijn om te bieden. En toen ook die termijn verlopen was, bleek de directeur van de Boerenbond op vakantie te zijn gegaan, zodat de pers hem niet om een nadere uitleg kon vragen. Pas later werd het niet uitbrengen van een bod gemotiveerd. Het had te maken met de gevolgen van het streekplan, de toekomstige bestemmingsplannen, de toenemende voorschriften in de Natuurbeschermingswet, de provinciale herindeling, een mogelijke negatieve invloed tussen overheid en Boerenbond, enzovoort, enzovoort: een opsomming die we zo over konden nemen als de inhoudsopgave van ons Jaarverslag. Wat met veel bombarie was gepresenteerd, bleek, toen er even over nagedacht was, gewoon gebakken lucht. Sindsdien glimlachen wij slechts, als de Boerenbond ons verwijt, dat wij niet weten waarover we praten...

Onlangs al deze eigendomsverwickelingen ging het leven in de Verheven Peel gewoon door. In 1993 werd het *ecohydrologisch onderzoek* van de Deurnese Peel-Mariapael en omgeving afgerond. Dit onderzoek moest aangeven welke maatregelen genomen kunnen worden om de waterhuishouding van de Peel te verbeteren en wat de gevolgen zijn voor natuur en landbouw. Onze Werkgroep was halverwege de rit bij de begeleidingscommissie betrokken, mede namens de Milieufederatie Limburg en de Brabantse Milieufederatie. Ondanks een aantal tekortkomingen, geeft het rapport een goed beeld van de mogelijkheden. De natuurontwikkelingsperspectieven van de Peelrestanten en hun om-

geving zijn groot. Het onderzoek bevestigt de kansrijkdom van het gebied om uit te groeien tot een van de waardevolste natuurgebieden van ons land.

Het Waterschap de Aa heeft de onderzoeksresultaten vertaald in een aantal hydrologische maatregelen waarmee vooruit gelopen wordt op de realisatie van het natuurkerngebied. Die maatregelen bestaan uit het (ver-)plaatsen van stuwen, verhoging van het zomerpeil, wateraanvoer naar een aantal landbouwgronden zodat niet meer uit grondwater beregend behoeft te worden en terugdringing van de ontwaterende werking van de Soeloop. Met het Waterschap werd van gedachten gewisseld over de maatregelen. Enkele daarvan zijn in 1993 al uitgevoerd. Ook in Limburg zijn voorbereidingen gestart om de hydrologische situatie te verbeteren.

Verwarrend was dat Staatsbosbeheer in 1993 een *folder* uitbracht onder de titel "Deurnese- en Mariapeel bloeien op door zorgvuldig waterbeheer". Het ecohydrologisch onderzoek had juist scherpe kritiek geformuleerd op het waterbeheer van vooral de Mariapeel. Bovendien bevatte de folder een erg verwarrende kaart: de eigendomssituatie was onjuist aangeduid, de kaart gaf "natuurontwikkelingsgebieden" aan, die nog niet vastgesteld waren, en de kaart vertoonde een zone, die ten onrechte de indruk wekte de hydrologische bufferzone te zijn.

Daar zitten we in de Peel echt op te wachten: nog meer verwarring over grenzen en statussen! We hebben de verantwoordelijken op deze missers gewezen.

7.4.4 Groote Peel

Op 1 juli werd door staatssecretaris Gabor het *nationaal park* de Groote Peel definitief ingesteld. De staatssecretaris sloeg zich daarbij flink op de borst: het ministerie had de Groote Peel veiliggesteld onder meer door toepassing van de Natuurbeschermingswet. Uiteraard werd er niet bijverteld dat de regering zolang mogelijk het schadelijk effect van drainage had ontkend en verdoezeld. De eerste beschikking van de Minister in het kader van de Natuurbeschermingswet stelde zelfs dat drainage niet schadelijk was en werd pas bijgesteld na grote maatschappelijke druk en met de hete adem van de Europese Commissie in de nek. Het wateraanvoerplan, waarbij Maaswater naar de omgeving van de Groote Peel wordt geleid en dat 12 miljoen kost, betitelde de staatssecretaris als een goede zaak. In onze ogen schiet de Groote Peel er niets mee op: gewoon weggegooid geld.

Dit *wateraanvoerplan* voor de Groote Peel werd op een bijeenkomst in januari met JAPI en het Waterschap de Aa besproken. Op 22 april werd het met provincies en waterschappen besproken op het gemeentehuis in Asten. Allengs werd het duidelijker dat de Waterleidingmaatschappij Limburg in Ospel al jarenlang veel teveel water oppompt. Een deel van de wateraanvoer moet dan ook ter compensatie dienen van de extra verdroging ten gevolge van deze illegale praktijken. In het najaar hebben we het Overlegorgaan Groote Peel (het bestuur van het nationaal park) een brief gestuurd waarin we de onwenselijkheid van de wateraanvoer uiteen hebben gezet. Onze brief resulteerde in een spoedoverleg met gedeputeerde Verheijen van Noord-Brabant. In deze bespreking hebben we onze standpunten nader verduidelijkt.

Uit onze brief over de wateraanvoer Grote Peel

"

* Door het "beleid" is het bovenstaande al snel in de hapklare vorm gegoten van "goed voor de natuur én goed voor de boer". Dit is echter een overgesimplificeerde en onjuiste voorstelling van zaken. Wij bestrijden dat wateraanvoer "goed is voor de natuur".

* Op langere termijn kan voortdurende wateraanvoer niet gegarandeerd worden. Wateraanvoer naar de Grote Peel zal worden stopgezet in geval van andere maatschappelijke prioriteiten (andere natuurgebieden, landbouw, drinkwaterwinning, scheepvaart). Het onderhavige wateraanvoerplan is een sprekend voorbeeld van hoe het waterbeleid beïnvloed kan worden door gerichte maatschappelijke druk van toevallig aanwezige actoren. Zonder onze Werkgroep zou de "Grote Peel-problematiek" er ongetwijfeld heel anders hebben uitgezien. Maar ook economische (voortdurend pompen, beheer en onderhoud van de noodzakelijke infrastructuur), milieutechnische (bijvoorbeeld een giflozing op de Maas) en meteorologische (denk aan de droge jaren 1990 - 1992) aspecten zullen ongetwijfeld ooit een spaak in het wiel van de "eeuwige" wateraanvoer steken.

* Daarom is het funderen van een langetermijn-herstelbeleid op actieve wateraanvoer onzinig. De natuurwaarden, die dientengevolge hersteld of ontwikkeld worden, blijven **tot het einde der tijden** afhankelijk van wateraanvoer. Vooral bij natuurwaarden zoals die van de Grote Peel, die een lange tijd van ontwikkeling nodig hebben, zijn zulke beheerssystemen funest. Een ontwikkeling tot "onafhankelijkheid" treedt namelijk niet op. Stopzetten van de aanvoer (ook kortstondig) leidt tot het ineenstorten van de natuurwaarden en je bent weer terug bij af. Uit een oogpunt van duurzaam natuurbehoud is wateraanvoer **weggegooid geld**.

* Het herstellen en tot ontwikkeling brengen van natuurwaarden op basis van wateraanvoer is dan ook te vergelijken met het verwekken van een kind, waarvan je bij voorbaat weet dat het zijn hele leven aan een hart-long-machine zal moeten doorbrengen. Daarmee is "natuurontwikkeling door wateraanvoer" niet alleen

verspilling, maar bovendien **immoreel**.

* Actieve wateraanvoer zal leiden tot een nog intensiever gebruik van de landbouwgronden rond de Grote Peel, omdat de gronden uit landbouwkundig oogpunt hoogwaardiger (en duurder) worden. Dit zal betekenen dat de ruimte voor "natuurwaarden" rond de Grote Peel nog kleiner wordt. Voor wat betreft de foerageerfunctie in de foerageergebieden is dit effect evident. Maar daarnaast zal een intensievere landbouw de natuurwaarden binnen de Grote Peel nog meer isoleren van verwante natuurwaarden in de omgeving (eilandeffecten), waardoor die een grotere kans hebben verloren te gaan. Wateraanvoer is daarmee **schadelijk** voor het behoud van de huidige natuurwaarden van de Grote Peel.

* Bovendien tast wateraanvoer het fundament van "natuur" aan. Natuur is een uitdruk van "spontaniteit". Het gaat bij een natuurgebied als de Grote Peel niet alleen om een hoge stabiele waterstand en de daarmee samenhangende levensgemeenschappen (het "product"), maar vooral ook om hoe zoiets tot stand komt (het "proces"). Dat onderscheidt natuurbehoud van vollegroonds groenteteelt. Wateraanvoer degradeert hoogveenbehoud en -ontwikkeling tot intensieve **veenteelt**.

....

* Voor wat betreft natuurreservaten moet er naar gestreefd worden de cultureel-invloeden zo klein mogelijk te maken en natuurlijke processen zoveel mogelijk de motor te laten zijn achter het voortbestaan en de ontwikkeling van de natuurelementen. In dit opzicht is de voorgestelde "eeuwige wateraanvoer ten behoeve van de natuur" een contradictio in terminis, een ontwikkeling in de verkeerde richting, een verdere stap naar het einde van de natuur. Wateraanvoer is **natuurvijandig**.

....

* De Werkgroep Behoud de Peel vindt het voorgestelde wateraanvoerplan geldverspilling, immoreel, schadelijk en natuurvijandig. Wij zullen ons dan ook met alle ons ten dienste staande middelen tegen uitvoering van het plan verzetten. Daarnaast zullen wij blijven streven naar de uitwerking van betere alternatieven."

7.5 Het beleid op gemeentelijke schaal

7.5.1 Bakel

Op verzoek van de fractie Dorpsbelangen werd het *landschapsbeleidsplan* van Bakel doorgenomen en becommentarieerd. In het plan is geen rekening gehouden met een adequaat bufferzone-beleid; zo ontbreekt bijvoorbeeld een bufferzone bij de Bult. Ook een beboste zone van de Bult naar de Hutseberg via de Koperen Peel heeft niet onze instemming omdat dat de openheid van het weidevogelgebied in ontoelaatbare mate aantast.

In de gemeente Bakel speelden ook de verwickelingen op vliegbasis de Peel (zie hiervoor par. 7.5.4.).

7.5.2 Deurne

Eind 1992 bepaalde de Raad van State heeft bepaald dat Kalkzandsteenfabriek *Hoogdonk* een vergunning nodig heeft in het kader van de Natuurbeschermingswet. De fabriek deed er vervolgens vier maanden over om die vergunning aan te vragen, terwijl de Minister van LNV er nog eens negen maanden bij deed om op de aanvraag te beschikken. Al met al heeft de Hoogdonk dus heel 1993 illegaal gedraaid. En de Minister stond erbij en keek er naar...

De gemeenteraad van Deurne stelde in januari 1993 het *Landschapsbeleidsplan* vast. Met de vele opmerkingen die we hadden bij het plan werd weinig gedaan. Arie Vogels (Deurne 19NU) noemde het plan een mogelijke bedreiging voor de meest bedreigde soort in het landschap: de boeren en tuinders, die opgesloten worden als indianen in een reservaat.

Ook in het Platform Landbouw-Natuur, een adviesorgaan waarin landbouworganisaties, natuur- en milieugroepen en jagers zitten, besproken we het landschapsbeleidsplan. Verdere uitwerkingen daarvan, zoals het project "Ecologische infrastructuur", kwamen in het platform aan de orde. Voor dit laatste project hebben het IVN en onze Werkgroep veel informatie geleverd. Op een aantal plekken zou de gemeente grond in kunnen zetten voor natuurontwikkeling. De gemeente heeft immers vele honderden hectaren in eigendom. Het platform boog zich eveneens over het parapluplan voor een nieuw bestemmingsplan.

Indianen

"Volgens het Deurnese raadslid A. Vogels zijn de boeren in de Peel net Indianen. Was het maar zo.

Indianen staan er om bekend eerbiedig met de natuur om te gaan." Dagblad voor Noord-Limburg 8 - 2 - 1993.

De mogelijke vestiging van een glastuinbouwconcentratiegebied aan de *Aardbeiweg* in Helenaveen hield ook in 1993 de gemoederen bezig. De gemeente wil het glastuinbouwproject, ondanks het feit dat de provincie bij monde van gedeputeerde Jacobs-Aarts heeft laten weten dat het niet haalbaar is. De Provinciale Planologische Commissie deelde mee dat onder voorwaarden het plan acceptabel zou zijn. In ieder

geval werd in het ingediende bestemmingsplan niet aan die voorwaarden voldaan en het is de vraag of er überhaupt aan voldaan kan worden. In een 8 pagina's tellend commentaar werden vraagtekens bij de plannenmakerij gezet.

Glastuinbouw aan de Aardbeiweg zal ook een wijziging van het Streekplan vereisen. Als dat gebeurt, de vestiging van een nieuw glastuinbouwconcentratiegebied midden in de ecologische hoofdstructuur van Nederland, zal dat meteen het failliet van het hele Brabantse streekplanbeleid aantonen. Glastuinbouw aan de Aardbeiweg zal namelijk negatief uitwerken op de kwantitatieve én kwalitatieve waterhuishouding van de Verheven Peel en is daarom strijdig met al het tot nu toe geformuleerde rijks- en provinciale beleid. Wij zullen ons er tegen blijven verzetten.

7.5.3 Gemeente Asten

Het "gevecht om het Gevlocht" (zie ons Jaarverslag 1992) werd in 1993 onverminderd voortgezet. De gemeente Asten had in 1992 een apart bestemmingsplan gemaakt om de vestiging van drie glastuinbouwbedrijven in het ganzengebied het *Gevlocht* mogelijk te maken. Via een eerder ingeslagen weg was de gemeente vastgelopen bij de Raad van State. De Kleine Provinciale Planologische Commissie heeft begin 1993 de nodige kanttekeningen bij het ontwerpplan gemaakt. Zo komen de kassen in de hydrologische bufferzone van de Grootte Peel, in een natuurkerngebied en in het aardwetenschappelijk object met de typelocaliteit van de Formatie van Asten. Bovendien vallen de kassen buiten het glastuinbouwconcentratiegebied zoals aangegeven in het streekplan.

In de toelichting op het plan heeft de gemeente (uiteraard) niet de volledige voorgeschiedenis beschreven en worden onjuistheden vermeld. Zo stelt de gemeente ten onrechte dat bij de opstelling van het bestemmingsplan ook buiten het gebied Vlosbergweg naar de aanwezigheid van ganzen gekeken zou zijn. De Raad van State zou in een eerdere uitspraak niets over de locatie gezegd hebben (dat hoefde ook niet omdat de gemeente de zaak al verloor vanwege procedurefouten). Verder zou het Gevlocht in het concentratiegebied voor glastuinbouw liggen terwijl GS het tegendeel beweren. De bouwblokken zijn groter dan de maximaal toelaatbare grootte van 2 ha. In het bestemmingsplan zitten bovendien nog allerlei wijzigings- en vrijstellingsbevoegdheden. Tegen het bestemmingsplan is vanzelfsprekend door ons bezwaar ingediend. Ook de buurtbewoners verzetten zich tegen het plan. Op 23 november heeft de gemeenteraad met 10 stemmen voor en 7 tegen ingestemd met het postzegelplannetje. Enkele dagen later pleitte wethouder Aarts in het Eindhovens Dagblad al voor een vergroting van de betreffende bouwblokken bij de eerstvolgende herziening van het bestemmingsplan...

In de Commissie ROLT (Ruimtelijke ordening, Land- en Tuinbouw) van de provincie waren alleen het CDA en de VVD (wel de meerderheid) voor de streekplanafwijking, met name gelet op de voorgeschiedenis. Alleen behoort men daar niet naar te kijken omdat getoetst moet worden aan het vigerende beleid. Wanneer GS de streekplanafwijking doorzetten, zullen wij daartegen in beroep gaan.

Tuinder Koppens is inmiddels een schadeclaimprocedure tegen de gemeente gestart.

In 1991 weigerden de ministers van VROM en LNV de *exploratieboring* voor olie- en gas aan de rand van de Grootte Peel aan te merken als activiteit, waarvoor een milieueffect rapportage (MER) gemaakt moet worden. Wij hadden de Ministers gevraagd om een spoedaanwijzing. Voor ons hoeft zo'n boring niet, omdat die enkel tot negatieve effecten op de Peel kan leiden. Wij vonden dan ook, dat de milieueffecten eerst maar

eens systematisch bestudeerd moeten worden. Het verzoek werd echter afgewezen. Tegen deze beschikking gingen wij in beroep bij de Raad van State. In een tussenvonnis werd onze Werkgroep in het gelijk gesteld, mede omdat ook de minister zelf aangaf dat er belangrijke nadelige gevolgen voor de Grootte Peel kunnen optreden, en omdat de motivering van de kant van de overheid ernstige gebreken vertoonde.

De zaak moest echter nog in hoofdzaak voorkomen. En dat bleek al snel een juridisch heel ingewikkelde materie te worden. Het ging erom of de beslissing tot weigering van de Ministers eigenlijk wel "arobabel" was, of er wel bezwaar tegen gemaakt kon worden. De regering, i.c. Minister Alders van VROM, vond dat wij niet ontvankelijk moesten worden verklaard. De Raad van State zou onzorgvuldig hebben gehandeld. De Adviseur beroepen van de Raad van State (ook van VROM) gaf ons echter gelijk. Al met al hadden de ministeries en de oliemaatschappij er een bult juristen opzitten. Op 16 maart 1993 werden we in de hoofdzaak niet ontvankelijk verklaard door de Raad van State. De wettekst en de geschiedenis van de totstandkoming van de Wet Algemene Bepalingen Milieuhygiëne (WABM) bleken namelijk niet te voorzien in het instellen van een beroep tegen een weigering. Gelet op een eerdere uitspraak in 1993 over een chloorfabriek in de Botlek hadden we zulks zien aankomen.

Inmiddels wordt de WABM herzien en aangepast aan de Europese regelgeving. De Natuurbeschermingsraad heeft geadviseerd het opsporen en winnen van olie en gas aan te merken als een vergunningplichtige activiteit..

7.5.4 Venray

Op *vliegveld de Peel* in de gemeenten Venray en Bakel is het hele jaar door stevig gebouwd aan allerlei voorzieningen voor de komst van Hawk- en Patriotraketten. Voor f 125 miljoen kun je ook nogal wat doen. Deels werd er gebouwd in de ecologische hoofdstructuur. Aangezien dat zo maar niet kan, hebben we de Ministers van Defensie en Landbouw geschreven dat wat verdwijnt gecompenseerd moet worden. De vliegbasis is een zeer belangrijk biotoop voor allerlei zeldzame vogelsoorten. Defensie heeft beloofd de landbouwgronden te ontwikkelen tot een vochtig heideterrein. Verder zouden we graag zien dat een houtwal verdwijnt om de openheid te vergroten en dat de waterhuishouding verbetert. Hierover zijn we nog in gesprek met de Staatssecretaris van Defensie. We kregen de toezegging dat we betrokken zullen worden bij de opstelling van een beheersplan waarin onder andere het heidebeheer wordt geregeld.

De gemeente Venray heeft na enkele jaren werken een *landschapsbeleidsplan* gepresenteerd. Dit raamplan zal als een van de bouwstenen voor een nieuw bestemmingsplan buitengebied worden gebruikt. Helaas is het een traditioneel plan gericht op "het planten van bomen". Andere waarden komen niet of nauwelijks aan bod. In het plan is te weinig aandacht besteed aan biotopen, de geomorfologie en waterhuishouding. Ook aan de invulling van een bufferbeleid is men niet toegekomen. Het inmiddels vastgestelde plan is voor veel verbeteringen vatbaar, zoals we aan de gemeente hebben laten weten.

7.5.5 Horst

Het Gewest Noord-Limburg wil allerlei voorzieningen realiseren op de voormalige stortplaats *Zuringspeel*: golfoefenbaan, trimparcours, langlauffbaan, mountainbike-traject en faciliteiten voor zeilvliegen. Aangezien de stort aan de rand van een weidevogelgebied

en niet ver van de Mariapeel ligt, wil de Werkgroep geen herriesporten en geen zeilvliegen. De verstoring die daar van uitgaat zal namelijk grote schadelijke gevolgen kunnen hebben voor de natuurwaarden in die gebieden.

De zaak Berden:

Tuinder Berden uit Horst is een ondernemend figuur: zonder te beschikken over de noodzakelijke vergunningen draineerde en egaliseerde hij in 1990 zijn landerijen pal aan de rand van de Mariapeel. Met een verklaring van geen bezwaar van de provincie in de zak gaf de gemeente achteraf toestemming voor de activiteiten. Het Ministerie van Landbouw wist te melden, dat voor de werkzaamheden ook geen vergunning nodig was krachtens de Natuurbeschermingswet, omdat art. 12 van die wet niet zou gelden voor Staatsnatuurmonumenten zoals de Mariapeel. (Als het Ministerie zich kan drukken, zal ze het ook niet laten. De Raad van State heeft inmiddels ook deze "misvatting" van het Ministerie gecorrigeerd...).

Voor het draineren zou geen aanlegvergunning nodig zijn, enkel voor het egaliseren. Tegen de fictieve weigering om tegen de werkzaamheden op te treden, evenals tegen afgifte van de vergunning werd door ons beroep ingesteld bij de Raad van State. Naar onze mening werd gehandeld in strijd met de Natuurbeschermingswet, de EG-Vogelrichtlijn, het soortenbeschermingsbeleid en in strijd met het bestemmingsplan. Volgens de gemeente was dat allemaal niet zo, en waren het maar

lichte werkzaamheden, eigenlijk de praat niet waard.

Tijdens de zitting overlegde de tuinder een rekening van f 92.000,- die de werkzaamheden gekost hadden. Het veel gebruikte argument van de voldongen feiten: er is al zoveel geld ingestoken dat de zaak eigenlijk niet terug te draaien is. Staatsraad Borman ging daardoor echter behoorlijk twifelen aan de "lichte werkzaamheden" en of zulks nog wel het "normaal agrarisch onderhoud" is, waar het bestemmingsplan over spreekt.

De Raad van State oordeelde tenslotte dat de gemeente ten onrechte gemeend had dat er geen vergunning nodig was voor het draineren. De gemeente had verder verzuimd de verplichtingen uit de EG-Vogelrichtlijn bij de afwegingen te betrekken, had niet blind mogen varen op de verklaring van geen bezwaar van de provincie, omdat GS helemaal geen afweging hadden gemaakt en bovendien had ze moeten optreden tegen de egalisatie en drainage. Kortom, de gemeente verloor de zaak op grond van onbehoorlijk bestuur. En wij zijn nu met de gemeente aan het bekijken, hoe de schade aan de Mariapeel teruggedraaid of gecompenseerd zal worden...

7.5.6 Sevenum

In Sevenum besteedden we in 1993 onze meeste planologische aandacht aan het plan "de Schatberg". Op 80 ha landbouwgrond nabij de Schatberg moet een 18-holes golfbaan, een oefenbaan, luxe kampeerplaatsen, overdekte sportvoorzieningen en een natuurgebied komen. Daarvoor is een milieu-effect rapportage (mer) gemaakt. In de startnotitie mer ontbrak echter wezenlijke informatie over de waterhuishouding, bodemopbouw en reliëf, en flora en fauna. De geplande natuurontwikkeling in het dal van de Groote Molenbeek werd behoorlijk gefrustreerd door de vele recreatieve activiteiten. Hier zou veel meer natuur "ontwikkeld" moeten worden. In een gezamenlijke reactie met het IVN-Helden hebben we onze bevindingen kenbaar gemaakt. Dit leidde ertoe, dat de mer herschreven en aangevuld werd. In het uiteindelijke plan is aan een groot deel van onze wensen tegemoet gekomen.

7.5.7. Helden

In 1992 werd beroep ingesteld tegen het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Helden. Op dit plan hadden we bijzonder veel aan te merken omdat van alles rammelde (zie ons Jaarverslag 1992). In 1993 bracht de adviseur van de Raad van State advies uit over het bestemmingsplan. In dit lijvige advies worden we op nogal wat punten in het gelijk gesteld. Zo moet Helden meer rekening houden met de ecologische hoofdstructuur en maatregelen nemen om aantasting daarvan te voorkomen, mogen burgerwoningen niet uitgroeien tot landbouwbedrijven, en moeten delen van de gemeente een andere bestemming krijgen. Verwacht wordt dat het plan in 1994 door de Raad van State behandeld zal worden.

7.5.8. Meijel

Als we een prijs uit zouden loven voor "ruimtelijke wan-ordening", dan was er een goede kans, dat Meijel heel hoog zou eindigen. Het is onvoorstelbaar hoe deze gemeente, die in haar Hinderwet/Milieubeheer-beleid al jaren de beste van de klas is, van haar planologisch beleid zo'n rotzooi kan maken.

Zo werd er een partiële herziening van het algemeen bestemmingsplan '79 in procedure gebracht, zonder daarbij te voldoen aan de voorgeschreven eisen zoals aan de inspraakregels. Dit *noodplannetje* was bedoeld om de uitbreiding van een 8 tal bedrijven aan te kunnen houden omdat het nieuwe bestemmingsplan nog niet klaar was. De onzorgvuldige gang van zaken was voor GS van Limburg aanleiding om het noodplannetje te vernietigen. Tegen dat besluit van GS zijn zowel de gemeente als onze Werkgroep in beroep gegaan. Voor ons eigenlijk een verloren zaak: want GS hebben in deze gewoon gelijk. Maar vernietiging van het noodplannetje zal wel betekenen, dat, tengevolge van het jarenlange geklungel van de gemeente Meijel, het bestemmingsplan uit 1973 (!) weer gaat gelden en dat de 8 bedrijven gewoon uit kunnen breiden ondermeer in het belangrijke weidevogel- en kraanvogelgebied Schepersberg Peelke...

Het *bestemmingsplan Buitengebied 1992* is door GS behandeld. Nagenoeg al onze bezwaren (zie het jaarverslag over 1992) werden ongegrond verklaard. Tegen het besluit van de provincie is vanzelfsprekend door ons beroep ingesteld bij de Raad van State. In de Meijelse gemeenteraad ontstond flinke commotie over een opmerking van raadslid Thijssen (MVP) dat de adviseur van de Raad van State het nieuwe bestemmingsplan als "prullenbakwerk" had bestempeld. De adviseur had namelijk tussen neus en lippen door tegenover onze vice-voorzitter zijn ongenoegen uitgesproken over de "systematiek" in het plan en over het niet voldoen aan eerdere Kroonuitspraken. Burgemeester Kirkels van Meijel stuurde daarop een verzoek om nadere uitleg aan de betrokken adviseur. Het antwoord was superb: de burgemeester zag daarin een bevestiging, dat Thijssen gelogen had: de adviseur zei toch dat hij het niet gezegd had. Wij wisten natuurlijk wel beter en waren vol bewondering hoe de adviseur zich uit de benarde situatie had weten te redden. Wij willen U dit briljant stukje diplomatiek proza niet onthouden, het kan misschien nog eens van pas komen: "dat een eindoordeel over de merites van de nieuwe planologische regeling als zodanig, zoals door de heer Thijssen aan mij toegeschreven, nog los van de daarbij gehanteerde termen, niet van mij kan worden verwacht".

De al jaren slepende kwestie over de *golfbaan De Witdonk* kwam ook in 1993 verschillende keren in het nieuws. In maart besloot de gemeenteraad met 7 tegen 4 stemmen dat de baan er niet moest komen vanwege de aantasting van natuurwaarden en de belemmeringen voor landbouwbedrijven. Aukes, de initiatiefnemer van de golfbaan, stelde beroep tegen de weigering in bij de Raad van State. Op 16 september werd de zaak behandeld. De gemeenteraad had zelf een advocate ingeschakeld om de zaak te behandelen. Onze Werkgroep heeft haar rijkelijk van allerlei informatie voorzien over de actuele en potentiële natuurwaarden, de Peelrandbreuk, de waterhuishouding en het overheidsbeleid. Onze medewerking leek wel loyaler dan die de advocate op het gemeentehuis kreeg. Bovendien lekte er informatie van het gemeentehuis naar Aukes, aldus de advocate Mevr. Geraedts.

De nieuwe burgemeester Vos riep daarop de fractievoorzitters bij zich. Alleen zij zouden nog informatie krijgen rond de golfbaanperikelen, de rest van de raad niet. Deze zwijgplicht leidde tot verontwaardiging bij de overige raadsleden.

Op 28 december 1993 deed de Raad van State uitspraak: het besluit van de gemeente werd vernietigd, omdat er procedurefouten waren gemaakt. De gemeente hoefde echter geen nieuwe beslissing te nemen omdat de argumenten om geen golfbaan toe te staan terecht waren!

7.5.9 Heythuysen

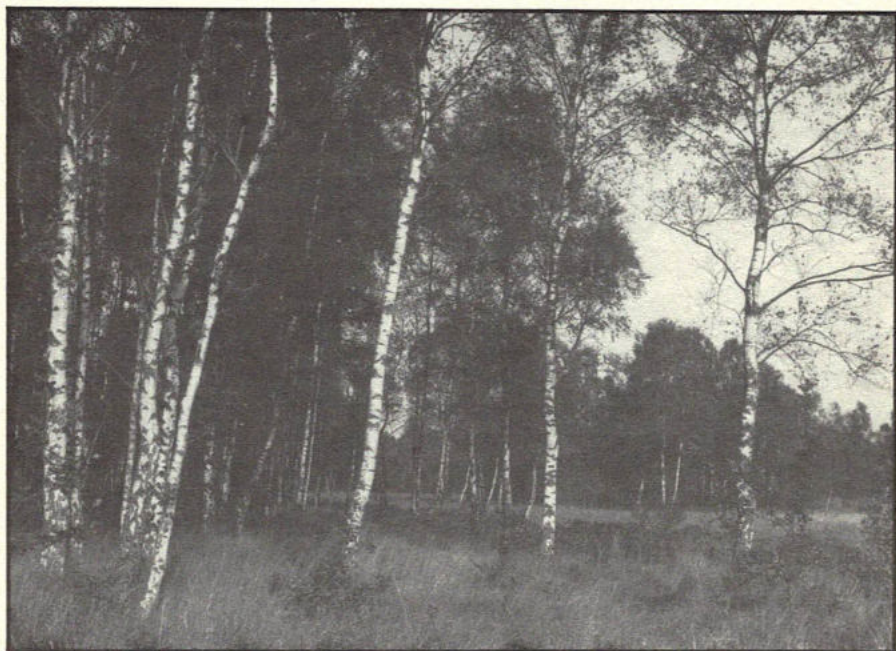
Landschapsbeleidsplannen zijn een nieuwe rage in het gemeentelijk beleid. Ook Heythuysen gaf in 1993 opdracht tot het opstellen van zo'n plan. Er werd een soort begeleidingscommissie ingesteld, waarvan de leden, vanwege de hoge tijdsdruk, enkel schriftelijk op de plan-ontwerpen konden reageren. Ook wij zaten in die commissie en hebben onze opmerkingen ingebracht. Inhoudelijk moesten nogal wat kanttekeningen geplaatst worden. Zaken als analyse en beleid liepen door elkaar, keuzes werden niet inzichtelijk gepresenteerd en allerlei termen werden te pas en onpas gebruikt. In het plan was veel aandacht voor duurzame landbouw zonder aan te geven, wat eigenlijk daarmee bedoeld werd. Wel werden er allerlei randvoorwaarden voor het landbouwkundig functioneren geformuleerd. Er werd te weinig verband gelegd met de waterhuishouding. Hoewel het plan niet de schoonheidsprijs verdient, komen de Peelrestanten er niet ongunstig uit.

7.5.10 Nederweert

In 1992 had onze Werkgroep beroep ingesteld tegen de afgifte van een tijdelijke vergunning voor een *crossterrein* aan de Leveroyse dijk, nabij het natuurmonument Sarsven-De Banen. De adviseur van de Raad van State bracht in deze kwestie een advies uit waarin voorgesteld werd onze bezwaren ongegrond te verklaren. We konden niet aangeven wat in welke mate verstoord werd. Het Ministerie van Landbouw had zulks eveneens in een brief aangegeven. Het crossterrein ligt er immers al jaren, zodat eventuele schade al lang aangericht is. Bovendien staat het natuurmonument op de uitzonderingslijst van stiltegebieden in Limburg. Deze zaak zullen we waarschijnlijk verliezen.

Een geplande *ontgronding* nabij de Houtsberg, waartegen we bezwaar hadden gemaakt, mag van de provincie niet doorgaan. De bestemming agrarisch gebied met hoge landschappelijke waarden verzet zich daartegen en de locatie kwam niet voor in het provinciaal ontgrondingsplan.

Door het Waterschap Midden-Limburg werd voor een perceel bij Ospeldijk een *onderbemalings*vergunning afgegeven. De drainagebuizen kunnen niet op natuurlijke wijze afwateren op een sloot. Daarom moet er een extra diepe sloot gegraven worden waarin de buizen uitkomen en het water moet omhoog gepompt worden in een andere watergang. Dit geeft al aan dat de relatief natte grond gebruikt zal worden voor teelten waarvoor de grond van nature niet geschikt is. Tegen de vergunning is beroep ingesteld.

8 Beheer en verwerving

8.1 Algemeen

Onze Werkgroep is vanouds sterk betrokken bij het daadwerkelijk beheer van de Peelreservaten. Niet alleen vanwege het feit, dat wij al meer dan tien jaar zelf met vrijwilligers de Deurnese Peel beheren. Maar bovendien, omdat de activiteiten binnen de reservaten ook in sterke mate bepalen welke natuurwaarden daar behouden en hersteld kunnen worden.

Vandaar dat we regelmatig overleg hebben met andere beheerders in ons werkgebied, zoals de gemeente Deurne, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten.

8.2 Dassen

De Peelreservaten en hun omgeving herbergen een belangrijke populatie dassen. De burchten werden in 1993 regelmatig gecontroleerd en enkele malen werden nieuwe burchten gevonden. Helaas sneuvelen er jaarlijks verscheidene dassen in het verkeer. Zo verongelukt er in 1993 enkele dieren op de E34 op het trace waar de vangrail vervangen is door een massief-betonnen muur.

Om de mortaliteit (sterfte) te drukken hebben wij twee initiatieven genomen voor de aanleg van dassentunnels. In 1993 is hard gewerkt aan de realisering van een tunnel in Helenaveen bij de bessenkwekerij van Van Well. In het voorbereidingstraject moeten vele hobbels genomen worden.

Diverse vergunningen zijn nodig, een ontwerp moet in-stemming hebben van de gemeente, het waterschap, de grondeigenaren, de terreinbeheerder, de nutsbedrijven, enz. Aanleg en onderhoud moeten geregeld zijn. Er moet rekening gehouden worden met het peilbeheer in de sloten, subsidies moeten verkregen worden, ...

Kortom, bij zulke simpele voorziening komen veel meer zaken kijken dan op het eerste gezicht lijkt. In dit specifieke geval moesten we veel passen en meten: de machine, die de bessen oogst, moet kunnen draaien zonder dat het dassenraster vernield wordt. Onze Werkgroep heeft voor de aanleg subsidietoezeggingen gekregen van het Ministerie van Landbouw (maximaal f 7200,-) en van de provincie Limburg (maximaal f 7200,-). Begin 1994 zal de tunnel aanbesteed gaan worden. Maar nu al is bekend, dat de kosten hoger zullen uitvallen dan de toegezegde subsidies.

Een andere tunnel zal worden aangelegd aan de Oude Peelstraat. Ook deze zal in 1994 gerealiseerd worden. Hier is een groot probleem dat er vele leidingen in de grond zitten. Voor deze dassentunnel zijn subsidietoezeggingen gedaan door het Ministerie van Landbouw en de provincie Noord-Brabant.

Wij verwachten, dat door dit soort maatregelen de populatie van deze mooie dieren zich kan uitbreiden.

8.3 Kanalen

Na enige discussie heeft het Waterschap Noord-Limburg op ons verzoek het besluit om *kanovaren* toe te staan op de Peelkanalen ingetrokken. Met zulk soort boten kon men bijna overal in de (voor publiek gesloten delen van) natuurgebieden komen waardoor een

grote verstoring optreedt. Het Gewest Noord-Limburg had echter nog steeds kano-vaarroutes in het regionaal ontwikkelingsplan staan, ondanks het feit dat de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft laten weten hiervoor geen toestemming te zullen geven. Gelet op de onhaalbaarheid van de plannen, heeft het Gewest deze inmiddels in het nieuwe Regionaal Ontwikkelingsplan II geschrapt.

8.4 Verwerving van gronden

De grondverwerving rond de Deurnese Peel vorderde in 1993 moeizaam. Er werd een kleine 50 ha gekocht door Natuurmonumenten (in het Molentje) en door het Rijk. De onderhandelingen met de rundveeboeren op de pachtboerderijen van de Maatschappij Helenaveen (AMEV) kwamen maar niet vooruit, evenmin als met de particuliere eigenaren tussen de Deurnese Peel en Mariapeel.

Een groot struikelblok hierbij is dat de Amev als verpachter de helft van het melkquotum opeist. Dit is mogelijk haar legitieme recht. Alleen een rundveehouder zal nimmer vertrekken wanneer hij elders met de helft van zijn melkquotum een nieuw bedrijf moet starten. Gelet op de omvang die heden ten dage vereist wordt, zou zulk bedrijf niet of nauwelijks levensvatbaar zijn. De betrokken boeren zouden dan misschien wel een paar miljoen kwijt zijn om extra melkquotum bij te kopen. Om zulk soort zaken op een goede manier op te lossen schijnt de creativiteit bij het Ministerie van Landbouw te ontbreken. In 1993 hebben we veel druk uitgeoefend om de zaak tot een goed einde te brengen. Er werden kamervragen gesteld en parlementariërs hebben meerdere malen de verantwoordelijke bewindslieden aangeschoten.

De geloofwaardigheid van het natuurbeleid van het ministerie komt op zulke wijze nog meer onder druk te staan dan dat die al staat. Het niet verwerven van deze gronden kost de maatschappij veel geld en berokkent de betrokken boeren extra onzekerheid. Om het antiveroedingsbeleid toch uit te voeren en de natuurgebieden te kunnen vermatten, moet gezorgd worden dat de boeren droge voeten houden. Daarvoor moeten tonnen geïnvesteerd worden in extra sloten, stuwen en gemalen. En wanneer de gronden dan alsnog in de nabije toekomst, al dan niet via een speciale ruilverkaveling, in handen van natuurbeschermingsorganisaties komen, dan zijn die pompen overbodig en is dat geld te beschouwen als een desinvestering. Het betalen van het melkquotum kon maatschappelijk gezien wel eens een stuk goedkoper zijn.

8.5 Beheer door onze Werkgroep

Sinds jaar en dag voeren wij met vrijwilligers beheerswerkzaamheden uit in de Peel. Oorspronkelijk waren onze werkzaamheden beperkt tot de Deurnese Peel, later is daar het Zinkske en de Bult bijgekomen. De groep vrijwilligers uit Meijel, die het Zinkske beheren, heeft de laatste jaren ook het beheer van de graslanden in het Molentje geadopteerd. Daarnaast hebben we onze werkzaamheden uitgebreid naar de Liesselse Peel, omdat de reguliere werkzaamheden in de Deurnese Peel niet meer veelomvattend zijn.

Doordat de Deurnese Peelgebieden inmiddels aangekocht zijn door Staatsbosbeheer, is er voor ons ook een nieuwe situatie ontstaan. Met Staatsbosbeheer hebben we afgesproken, dat we op eenzelfde manier bij zullen blijven dragen aan het beheer van de Peelreservaten.

In de Deurnese Peel hebben wij jarenlang een ingetogen beheer gevoerd: zo kleinschalig en geleidelijk als mogelijk. De lange termijn resultaten zijn belangrijker dan de korte termijn "winst". We hebben voor de Deurnese Peel ook altijd een beleid voorgestaan, waarbij heel het gebied altijd en overal opengesteld was voor natuurliefhebbers, maar waarbij niets werd gedaan om het gebied ook open te leggen: in de Peel is geen Lieven Heer. Bij Staatsbosbeheer hebben we dan ook meteen onze zorg uitgesproken, toen geopperd werd nieuwe wegen door de Deurnese Peel aan te leggen (omdat men anders niet met een auto kon surveilleren...) en daarnaast de toegang te beperken tot "wegen en paden". Niet opengelegde gebieden zijn in Nederland en de Peel zo uiterst zeldzaam, dat we daar zeer zuinig op moeten zijn.

Nogal wat uren is de Werkgroep in 1993 bezig geweest met het controleren en het verbeteren van de waterhuishouding in de *Deurnese Peel*. Zo is een dijkje langs de Soeloop met medewerking van het Waterschap de Aa verbeterd. Er zijn enkele dammetjes hersteld en nieuwe dammen gelegd. Het water is het bloed van de Peel: als het met de hydrologie goed zit, hoeft er verder in een hoogveengebied niet zoveel beheerd te worden. Daarom besteden wij zoveel aandacht aan die waterhuishouding. In de *Liesselse Peel* werden, in een gebied dat landschappelijk open moet blijven, berken gekapt.

In 1993 heeft Natuurmonumenten weer 11 ha grasland verworven in het *Molentje*. Langzaam maar gestaag groeit het bezit. Momenteel is al 31 ha in handen van Natuurmonumenten. Op de gronden wordt rundvee van boeren uit de omgeving ingeschaard. Er mag niet bemest worden om zo de grond te versralen. Daardoor krijgen allerlei planten die aan voedselarmere omstandigheden gebonden zijn nieuwe kansen. Door de lagere beweidingsdruk en het niet te vroeg maaien varen ook de weidevogels in 's Nederlands hoogst gelegen weidevogelgebied er wel bij. Het broedsucces van bijvoorbeeld de Grutto is in het Molentje nu al aanzienlijk groter dan in de andere weidevogelgebieden in Brabant en Limburg. In het Molentje hebben we in 1993 enkele greppels afgedamd om de zaak wat te vernatten. Een perceel nabij de paddenpoel wordt verschraald door het te hooien. Daartoe werd in de nazomer eenmaal gemaaid. Op enkele nieuwe percelen hebben we de afrastering vervangen.

In het *Zinkske* zijn bij het Wiekske bomen en takken weggehaald. In het Wiekske groeien veel veenmossen die sterk te lijden hebben van teveel bladval. Met het (voorzichtig) kappen van berken proberen we de hoogveenregeneratie ter plaatse te stimuleren. Verder werd in het Zinsk een stukje hei geplagd. In augustus hebben onze vrijwilligers, samen met de boer die in het Zinkske zijn koeien inschaart, puin, glas, afval, betumen, oud ijzer, plastic, en andere rotzooi opgeruimd. 6 m³ rommel werd verzameld, die afgevoerd is naar de regionale vuilstort.

In oktober 1993 hebben we de begrazing in onze werkgebieden geëvalueerd, waarbij we ook externe begrazingsdeskundigen hadden ingeschakeld. Bij de evaluatie werden het centrale deel van de Deurnese Peel, Het Zinkske, het Molentje en niet begraasde delen betrokken. Uit de evaluatie bleek dat de begrazing in de Peelrestanten te intensief is geweest, waardoor de heide amper kans krijgt zich te ontwikkelen. De begrazingsdruk zal dan ook in 1994 iets teruggebracht worden.

8.6 Beheer van de Grootte Peel

Ook in 1993 werd er regelmatig overleg gevoerd met de gemeente Asten en het Staatsbosbeheer over het beheer van de Grootte Peel. Aan de orde kwamen ondermeer het nieuwe beheersplan, dat Staatsbosbeheer voor haar eigendommen opstelde. Aan één element daarvan, de *begrazing*, werd extra aandacht besteed. Wij moesten namelijk constateren, dat de begrazing zoals die in de Grootte Peel wordt toegepast, ook een negatieve uitwerking heeft op allerlei natuurwaarden, die daar beschermd moeten worden. Ten behoeve van de discussie werd door ons een notitie "Begrazing in de Grootte Peel: Waar wel, waar niet?" met bijbehorende kaart gemaakt.

Tegen de vergunning om in het Astense deel van de Grootte Peel te *jagen* hebben we bezwaar aangetekend bij de Raad van State. Aangezien ons bezwaar een opschortende werking had, is door de gemeente Asten om stuiting (opheffing van de schorsing) gevraagd. De stuiting zou nodig zijn, omdat er anders in de wilde weg gejaagd zou gaan worden en de afspraken over o.a. het niet bejagen van de ganzen op de helling zouden komen te staan. Blijkbaar vertrouwt de gemeente de jagers dus niet zo... Ook het ministerie kon zich in deze dubieuze motivering vinden.

In 1993 ondervond de Grootte Peel nog een bedreiging uit overigens onverdachte hoek. Op 13 maart hield de *brandweer* van de gemeente Asten een oefening in het beschermd natuurmonument, een oefening (of was het een "beheersbrand"?) die nogal uit de hand liep. Want ongeveer 25 ha van het natuurgebied ging in vlammen op. Een deel van het veen verdween in rook, tientallen exemplaren van de Levendbarende Hagedis en Gladde Slang, die na de zachte winter hun veilige winterschuilplaatsen hadden verlaten, kwamen in de vuurzee om en het betreffende gebied kon voor 1993 afgeschreven worden als broedgebied voor bijzondere vogelsoorten als de Roodborsttapuit en de Sprinkhaanrietzanger. Kortom een onvoorstelbare stommiteit. We hebben de Officier van Justitie op de hoogte gesteld van deze schending van de Natuurbeschermingswet en de Ministers van Binnenlandse Zaken (Brandweer) en Landbouw (Natuurbeschermingswet) verzocht ervoor zorg te dragen dat zo iets in de toekomst niet meer gebeurt.

De gemeente Asten reageerde een beetje pissig, dat wij aangifte gedaan hadden. De gemeente vond dat wij het probleem beter aan hadden kunnen kaarten in het regelmatig beheersoverleg. Maar in dat beheersoverleg hadden we enkele maanden daarvoor juist afgesproken, dat eventuele beheersbranden alleen plaats mochten vinden in de vorstperiode. "Wij hopen dat u in de toekomst op een positievere manier bijdraagt aan het overleg dat wij als eigenaar/beheerder van de Grootte Peel met u willen voeren over het door ons gevoerde beheer", schreef de gemeente.

Ach, die vuur wil hebben moet de rook verdragen, denken wij dan maar.

9 Publicaties in 1993

Bartels, C.T., 1993. "Van rechtswege vervallen". Onderzoek naar de invloed van artikel 27-3 uit de Hinderwet op de vergunningverlening in Deurne en Venray in het jaar 1991. Werkgroep Behoud de Peel, Deurne, 10 p.

Bartels, C.T., 1993. Uitbreiden tot 15 mol? Een steekproef uit Deurne in relatie tot de Interimwet ammoniak en veehouderij. Werkgroep Behoud de Peel, Deurne, 9 p.

Blankers, P., 1993. De Verheven Peel. Beheers- en ontwikkelingsvisie voor het gebied van de Deurnese Peel/Mariapeel en omgeving. Werkgroep Behoud de Peel, Deurne, 40 p.

Joosten, H., 1993. Jaarverslag 1992. De lotgevallen van Werkgroep Behoud de Peel in het jaar 1992. Werkgroep Behoud de Peel, Deurne, 64 p.

Joosten, H., 1993. Injure. Hinderwetjurisprudentie uit de Peel. Werkgroep Behoud de Peel, Deurne, 32 p.

Stichting Werkgroep Behoud de Peel, 1993. Scheuren van grasland in het Schepersberg Peelke (gem. Meyel): effecten op de weidevogels. Limburgse Vogels 4: 37 - 41.

Colofon

© Werkgroep Behoud de Peel, Deurne 1994
Alle rechten voorbehouden.

Redactie: Chris Bartels, Hans Joosten en Frans Swinkels

Foto's: Jan van de Kam

Lay-out: Mignon van den Wittenboer